

ՊԻՈՍԻ Ժ. Ա. ՔԵՎԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

ԹՈՒՂԹ ՅՈՐԴՈՐԱԿԱՑ

ԱՄ ԱՎՎ ԱՊ ԵԿ Կ Ա Պ Հ Բ Ա

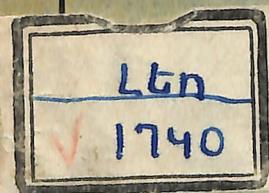
ԹԱՐԳՄԱՆԵՑԻՆ Դ ԼԱՏԻՆ ԲՆԱԳՐԻՆ

ԱՇԱԿԵՐՏ Ք

ՔԵՎԱՆԱՅԱՊԵՏԱԿԱՆ ԼԵԽՈՆԵԱՆ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

Ա Բ Ե Հ Մ Ա Վ Մ

1909

Վ Ի Ե Ն Ա
Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Կ
1909.

○ ○ ○

1999

ՊԻՈՍԻ Ժ.Ի ՄՐԲԱՉԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԵՑԻ

ԹՈՒՂԹ ՅՈՐԴՈՐԵԱՑ

Ս Ա Խ Ա Վ Ա Պ Ա Վ Ա Խ Կ Ա Խ Բ Ա

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑԻՆ Ի ԼԱՏԻՆ ԲՆԱԳՐԵՆ

Ա Զ Ա Կ Ե Ր Տ Տ Ք

ՔԱՀԱՆԱՅԵՑԻ ՏԱԿԱՆ ԼԵԽՈՆԵԱՆ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ

Ո Ր Ե Հ Պ Ո Վ Մ

1909

28030-62

Վ Ի Ե Ն Ս Ա
Մ Խ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ե Ա
1909.

1740-աօլ

28. 1745

Ա Թ Ա Ր Հ Ի Ս Պ Ա Տ Ի Ք Ե Ր Ա Պ Ա Յ Ժ Ա Մ Ա Տ

ՏԵՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՐՈՒՊԵԱՆ

Ա Ր Գ Ե Գ Ի Ս Կ Ո Պ Ա Ս Ե Ս Ս Ե Բ Յ

Զ Ե Շ Ա Մ Պ Բ Բ Յ

Ո Ւ Խ Տ Ի Մ Ե Ն Կ Ե Ն Ց Ա Յ Ճ Ի Ս Ի Ի Հ Թ Ա Վ Մ

Զ Թ Ո Ւ Ղ Թ Ն Յ Ո Ր Դ Ո Ր Ա Խ Ա Յ Ա Կ Ե Ր Մ

ՊԻՌԱՄԻ Ժ.Ի ՄՐԲԱՋԵՆ ՔԱՅԱՎԱՐԵՏԻ

Ի Լ Ա Տ Ի Խ Բ Ն Ս Գ Ր Է Խ Յ Ե Վ Ե Ա Լ Ի Հ Ա Յ

Ք Ա Յ Ա Ն Ա Յ Ա Պ Ե Տ Ա Կ Ա Ն Լ Ե Խ Ո Ն Ե Ա Ն Հ Ա Յ Դ Պ Ր Ո Ց Ն

Ի Բ Ր Ե Կ Ա Թ Ա Ր Դ Ի Ւ Ն Ս Պ Ա Ս Կ Հ Ա Յ Ր Ե Վ Ե Տ Ա

Մ Ե Զ Ա Կ Ո Ր Ն Ե Կ Բ Ա Ր Ե Ր Ա Ր Ն Ի Կ Ր

Ի Ի Ե Տ Ա Ր Ե Դ Ա Ր Զ Ի Ք Ա Յ Ա Ն Ա Յ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ն Ո Ր Ի Ն

Յ Ե Ր Ա Կ Ի Տ Ա Պ Ա Ր Տ Ս Մ Տ Ե Տ Ա Ր Ե Տ Ա

Է . 2 . Ն .

Ն Ա Խ Ա Շ Ա Խ Ի Ղ Բ Ա Ն

Ոտին փրկութեան հոգոց՝ խանձեալ խարուկեալ ի սկզբնականի է նախանձ ատելութեան՝ ծարաւ ցայսօր կորստեան հաւատացելոցն ի Քրիստոս առ հասարակ, ապա եւ վառեալ կազմեալ ի զինս նորահնար մոլորութեանց հնարէ նիւթէ զօրհանապազ հալածանս ընդդէմ' Եկեղեցւոյ: Այլ զի ախյեանք են ծշմարտութեան եւ պահպանիչք եւ ինսամակալուք հոգուցն՝ քահանայք Կաթողիկէ Կրօնից, ուստի եւ ի սոսա մանաւանդ դարձուցեալ է չարին գուշաղիրն հեռ իւրոյ չարութեան, այնպէս զի մարթ է մեզ զներեսիովսութիւն դարուս նոր իմ յորջորջմամբ հակակերպականութիւն կոչել:

Այլ զի խարու է նա եւ զիտակ միանգամայն իւրոյ լարշութեան, ապա զի կարծեցուցանիցէ զանձնէ եթէ նախանձախնդիր ոք իցէ բարւոյն եւ ծշմարտութեան, բարուրս պարսաւանաց ինդդէ եւ չարախօսութեան եւ յաճախ այն է զի ի ըիծ տանի զիոքը փոքր սպրդանս տկարութեան մերոյ եւ զնանդէս իսկ լաւութեանց. այլ է երթեմն, աւան, զի եւ զիտիսայթս միոյն կամ միւսոյն տեսեալ գքահանայիցն առ հասարակ բանս չարութեան համբաւէ եւ դարձափետ զնոսին անդր քան զշափն արարեալ անարգէ եւ զկարգ եւ զաստիճան նոցուն միանգամայն: Սակայն է եւ միւս չարագոյն նենգութիւն հալածանաց, զի ի մոտանելն թշնամոյն Չատագով բարւոյն եւ ծշմարտին եւ ի զոռալն ընդ մեզ առհասարակ, անդէն զապստամբսն ի մէնջ եւ զիրօք չարագործան պաշտօն ինչ առնելով գովէ, իւրախուսէ եւ փառաւորէ, որպէս զի ի մեղմեխանս եւ ի բանս ողոքանացն պնդագոյնս կաշկանդեսցէ զայ-

Penerabilis fratri Paschali Rubian
brevicis episcopo Amareno Publacione
secondale una cum d'lectissimis collegis ac meis
Moderatoribus et Alumnis in solennitate
laetitiae celebranti festi gratia ex
voluntaria ad multos tractam anno a domino
ad precante, praecepsus benevolentie
cooptae festem, Apostolicam Benedictio-
nem effixa caritate inscriptum.

Ex aedibus Vaticanijs Meuse Septembri
Anno MCMIX.

Sign. Dr. X

1870 870 284 1708

սոսիկ եւ, եթէ հնար ինչ իցէ, յուլացութիւն անդր կորպեսցէ եւ զընտրեալսն:

Մի զանգիտեսցուք, Եղբարք, եթէ ասիցեն քան շար զմէնչ սուս վասն Քրիստոսի եւ ատիցեն զմեզ մարդիկ, լութիւն մեր ջրեսցէ ինքնին զուտն. զի զնոյն ընթեռումք ի Գիրս եւ զվարդապետէն մերմէ, զոր նախ՝ ատեաց եւ հալածեաց աշխարհ. “Ո՞չ յան, անէք Փիդատոս հիացեալ ընդ ժուժկալ համբերութիւննորա լութեանն ընդդէմ զրպարտչացն, ոչ չեն զինչ դորս վկայենք,,,” եւ թէպէտ Քրիստոս ոչինչ տայր նման պատասխանի, այլ զնովիմք ածէ Աւետարանիչն եթէ “ոչ էիս նման վկայութիւննքն, այսէ զմիմիանս լուծանէին ստութիւնքն: Այսպէս կարկամեսցին եւ զրպարտութիւնք զմէնչ. եթէ փոխանակ լութեանն բարձրագոշ աղաղակեսցէ համարձակածայն բարբառն անբասիր վարուց մերոց: Ապա ուրեմն յայսմանէ միայն զանգիտեսցուք զի մի մժարք եւ քիժք մեղաց զմեօք շողայցեն ի գայթակութիւն հաւատացելոց եւ ի ցոյց հաւատի բասրանաց՝ որոց չարն զնան ընդ մեզ:

Զայս հոգ զգուշութեան զայ թելառքել ի մեզ փոխանորդն Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն Մերոյ, Կպիսկոպոսապետն Հոռվմայ, Երանաշնորհն Պիոս Փ. Քահանայապետ, որոյ վասն յանձին Պիտրոսի իննդրեալ է ի Հօրէ իւրմէ Բանին Աստուծոյ, զի հաւատատեսցէ գեղրարս: Հայր է նա ի յորդորելն, որ հոգայ զանցից եւ զրառնութենէ ժամանակաց, խանդադատի զորդուվքն եւ խրախոյս քաջալերութեան կարդայ առ յողովդութեալն. վարդապետ է բազմանմուտ եւ նախատես որ զբագլում դէմն եւ զկերպարանս չարին մերկապարանցա արարեալ նշաւակէ, եւ ի յեղյեղուկ ծիանս կարծեաց իշխանական ծայնին վժուէ անսխալ վարդապետութեամք զմշմարիտն եւ զաննուտն ի յանքոյթ միամնութեան կացուցանելով զամնեսին զմեզ առհասարակ: Այլ այն ինչ է մանաւանդ մնձութիւն Երախտեաց եւ շահու խրատական թղթոյս, զի մինչ վե-

հիմաստն է եւ հայեցողական, իջանէ զիջանէ ի մանր մանր եւ յիւրաքանչիւր պայմանս գործնական կենաց քահանային եւ առաջի դնէ մեզ հրահանգս սրբութեան, հնարս ցուցանէ եւ զիւրութիւնս գործելոյ զլաւութիւնսն եւ պաշտպան միեանց կալոյ ընդդէմ դժոխամարտ զինակցութեանն անհաւատից:

Արժան եւ արդար էր ապա զայս ծայն խրատու Մեծի Հօրս հասուցանել եւ ի լսողութիւն մերազնեայցն, որոց նայն օտարակեզու հնէքր ի լատին բարբառ. այլ կրկին գործ էր յանդգնութեան մեզ իծեռնամուխ լինել յայն, զի նախ՝ չէր հնար ի յեղուն անդ մեր զամնայն զգօրութիւն ազդեցութեանն եւ զկորով իմաստիցն եւ զլայելցութիւն ասացուածոցն պահել ծշդիւ գտակաւ, եւ երկրորդ՝ զի ի լուր հմուտ եւ հայագէտն կղերի ազգիս, ցաւ էր մեզ ընծայել զիսեցքեկն եւ զանո՞՛ ինչ թարգմանութիւն: Սակայն դարձ տարեկան աւուրն, յորում զային ըոլորել, լրանալ ամք քսան եւ հինգ արդիւնաշատ քահանայութեան Արճի. Յարութեան Արքեպիսկոպոսի Շուպեան, Հօր մերոյ սիրեցելոյ եւ երթեմն բազմերախտն Մեծաւորի Դապրոցիս եւ Զեռնաղըշի այժմ՝ սանունցս ի Հռովմ, պարտ ի վերայ դնէք ստիպաւ նուիրելոյ առ այն ծօն ինչ արժանաւոր: Եւ եթէ ժտէաք զնով չափել զարժանիսն, ապաքն նուածէաք ի ծանրութենէ գործոյն, զի չէր ինչ մեծազին հաւատար բարութեան եւ արդեանց նորա, ապա զի վարք նորին յայնքան սրբութիւն հասեալ կան ակնյանդիման ամենեցուն մինչեւ քերել յանձին զգործնականն ընծայութիւն ամենայն խրատոց եւ հրահանգաց Երիցս Երանեալ Քահանայապետին Մերոյ Պիոսի Փ. ի, ապա ընտրեցաք նուիրագործն զյիշատակ բարեբաստիկ աւուրն՝ թարգմանութեամք Յորդորական թղթոյս, զոր տուեալ է նորին Քահանայապետի ի յիշատակ յիսնամեայ Յորելինի Քահանայութեան իւրոյ:

Եւ արդ Քեզ պատշաճի, ով աստուածարեալ Հայրապետ եւ Հայր մեր սիրելի, ընծայս այս ի նշանաւոր տօնի տարեթիւն Երախտեաց եւ շահու խրատական թղթոյս, զի մինչ վե-

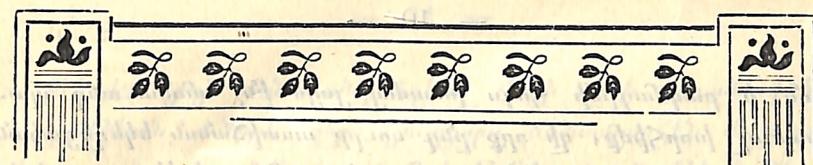
կանի 25 ամեայ քահանայութեան՝ ոչ ընտրութեամբ քար-
քառոյն, յոր յեղեալն կայ, այլ գովութեամբ նիւթոյն, որ
ջատագովն զայ լինել սրբական վարուցդ եւ բազմամեայ
կենացդ, որ խիզախն լեալ երբեմն ի հրապարակս եւ առա-
քինացեալ վասն ծշմարտութեան ի խաղաղութեան եւ ի հա-
լածանս, ի հանգստեան եւ յաքսորս, այսօր ի միանձանցն
լաւութիւնս փայլէ առանց աղմկելոյ զինքենէ: Ի վերայ իժից
եւ քարքից զնացեր դու եւ քազումն վաստակեալ որպէս այլ
ուսի Հաւրենտիոս ի 22 ամս յարատեւ Սարկաւագութեանդ
զինտ ընթացեր հետոց նորոյ Սիկստոսի, մեծի Առնն, ան-
մահանուն Հովուապետին Հայաստանեայց Կաթողիկէ Եկե-
ղեցւոյս, Անտոնի Պետրոսի թ.ի, որոյ յիշատակն օրհնու-
թեամբ լիցի յաւէտ: Այլ արդ զիրկեալի վտանգաց վատա-
ռոր առնէ Տէր այսօր: Իցին թէ, որ Երկայն առուրքը լցոյց
զեզ, տացէ կեալ յամնայր ամս ցկատարումն մեծի գործոյն,
որում ակնկառոյցն կաս յուսով, դարձի համօրէն ազգիս ի
ծոց Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եւ ապա ցուցէ քեզ Տէր զիրկու-
թիւն իւր:

Ցայս իղձ մաղթանացս խոնարհիմ ի համբոյը Աջոյդ ի
ոիմաց համօրէն սանունց Դպրոցիս եւ որոց կցորդեցանն քեզ
ի գործ վարչութեան նորին:

Ի Բօմի Գաղինօ ի 10 առորդ սամեանա Հոկտեմբերի:

ՅՈՎՀԱՆՆԵԼՍ Ժ. Վ. ՆԱԶԼԵՄՆ

Մհծանոր Քհնյապտ. Լեռնեան չայ Դպրոցի:

ՊԻՌՍԻ Ժ.Ի ՍՐԲԱՋԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

ԹՈՒԴԹ. ՅՈՐԴՈՐԵՆԵՑ ԵՌ ԿԵՄՈՂԻԿԵ ԿԳԵՐԵ

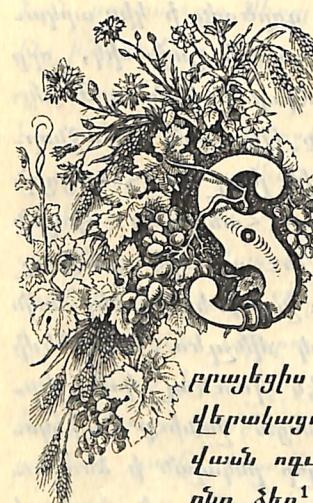
ԹՎԱԱ Ժ. ՔԱԺԱԽԱՎԱՅԱՊԵՏ

ՍԻՐԵՑՆԵԼ ՈՐԴԵՆԿ

ՍՂՉՈՅՆ ԵՒ ՎՈԱՔԵԼԱԿԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ՊԱՏՃԱՌԻ ԵՒ ՄԻՏՔ
ՅՈՐԴՈՐԱՆ ԱՑՆ

Նկեալ կայ յարաժամ ի միտս մեր եւ
ամենեւին ահարկու է բան առաքելոյն
հեթանոսաց, որ ի յորդորեն իւր զե-
րբայեցիս առ գործ վայելուն հնազանդութեան
վերակացուաց, ասէր ազդոյ բանիւ “զի նոքա տքնին
վասն ոգեոց ձերոց՝ որպէս թէ համարս տալոց իցեն
ընդ ձեր¹”: Այս բան արդարեւ ի դէպ գայ առհա-
սարակ որոց միանգամ կարգեալ իցեն Պետք յեկեղեցւոջ, այլ
հայի մանաւանդ ի Մեզ, որ թէպէտ անզօր գտեալ, շնորհօքն
Աստուծոյ զվերին իշխանութիւնն ունիմք ի նմա: Վասն որոյ
մտածուփ լեալ զտիւ եւ զգիշեր հոգ ի կուրծս ունիմք եւ ի
ինդիր հայթայթանաց մտանեմք հանապաղ զի զպահպանու-
թիւն եւ զանումն հօտին Տեառն գործեսցուք: Եւ առաւել

քան ի բազմադիմի հոգս իննամոց յայս ինչ մանաւանդ պարապեալ խորհիմք, զի որք ընդ սուրբ աստիճանսն եկեղեցական կարգի գան ոտնփոխ լինել, այնպիսիք ոմանք իցեն, զորպիսիս ինդրէ վեճակ իւրաքանչիւր պաշտաման: Քանզի հաւաստեաւ գիտեմք եթէ այսոքիւք մանաւանդ հնարիք մարթ է բարի յուսալ գկրօնից: Նմին իրի իսկ այն ինչ ստանձնեալ մեր զքահանայապետութիւնս, թէպէտ բազում ինչ արժանի գովութեան ակն յայտնի տեսանէաք հայեցեալ ընդ կղերական համատարած դասն առ հապարակ, այլ ի դէպ համարեցաք թախանձագին եւս յորդորս կարդալ առ մեծարոյ Եղբարս մեր, կաթողիկէ Եպիսկոպոսունս որ ի սփիւռս աշխարհի, զի ի վեր քան զամենայն զյարաժամ եւ զուժգին թափ գործոցն ի կիր արկանիցեն ի կերպարանել զկերպարանս Քրիստոսի յայնոսիկ, որք հանդերձեալ կան ածել զայլ ի նոյն կերպարանս նմանութեան: Եւ քաջածանօթ էին մեզ յայս՝ միտք Սրբազն Առաջնորդաց, գիտեմք եթէ զիարդ յառաջածանօթ լեալ եւ հետայրզն տքնութեամբ յաճախեալ զզգուշութիւնս՝ հանապաղ հոգան արծարծել ի կղերականս վլաւութիւնն, եւ այսոցիկ գամք ոչ բանս եւեթ գովասանաց յաճախել, այլ եւ շնորհս եւս ունել ակն յանդիման ամենեցուն: — Այլ աւանիկ մինչգեռ ախորժեմք ընդ այն զի բազումք ի կղերական գասէն վառեալ կան յերկնապարգեւ հուրն ի մատուռակեալն նոցա ջանիւք Եպիսկոպոսաց, որով եւ արծարծեն զշնորհսն զոր ընկալան ի ձեռնադրութենէն, կայ մնայ մեզ եւ տրտունջս բառնալ ընդ այն զի ընդ գաւառս գաւառս են եւ ոմանք, որոց չէ զանձինս փորձեալ այնպէս զի ի նոսա իրբեւ ընդ հայելի ձկտեալ զբիբսն քրիստոնեայ ժողովուրդն տեսանիցէ, որպէս արժան է, որում իմիք նմանող լինիցի: Այսոցիկ ապաքէն կամիմք բանալ զսիրտս մեր իրբեւ զհօրն, որ ի տես ախտացելոց որդւոցն ի սրտապախ գորովանս սիրոյ Ճմշեալ խանդաղատի: Եւ արդ ստիպիմք ի սիրոյս յաւելու ի բանս խրատու Եպիսկոպոսայն՝ եւ զմերն,

որ թէպէտ յայն մանաւանդ ձգեալ հայի զի ի հաւանութիւն ուղղութեան ածիցէ զորս յուղղորդ ճանապարհէն մոլորեալ՝ զխոտորաւն պատատին եւ կամ ի թմբիր գաղջութեան ջերացեալ մնան, այլ կամիմք զի եւ որոց չենն ի սոցին սակի տացէ խրախոյս: Դամք ապա ցուցանել զճանապարհէն, որով որք ջանասէրքն են օր ըստ օրէ յառաջադէմ նկրտիցին մինչեւ լինել նոցա այնպէս, որպէս բացայայտ բանիւ յորջորջեաց Առաքեալն ։ Այլ Աստուծություն¹ եւ զայս օրինակ ընթացս ընծայեցուսցեն համբոյրս ակնկալութեան Եկեղեցւոց: — Զգամք ապաքէն չըուեալս ի ձէնջ կամ նորագոյնս ինչ ասել, այլ զոր ինչ ամենեքին պարտին յուշ ածել. եւ տայ մեզ Աստուած յուսալ եթէ ձայն բարբեառոյս մերոյ ոչ սակաւ արդիւնս բերցէ: Ապա զայս ինչ խնդիրմք ի ձէնջ. ‘Հորդուկել հոդուով ճերոյ. Ե- Շտենու- լուոյ հորդուն՝ որ ըստ Աստուծություն հաստուառեալ է, արդարունեամբ Ե- Շեն- Ենեամբ ճշմարդունեանն²,,, եւ այս ինչ եղիցի ձեղլ ի յիշտակ յիսնամեայ տարեգարձի Քահանայութեանս՝ նուեր գեղիցիկ յոյժ եւ հաճոյական: Այսպէս յորժամ մատիցուք մեք առաջի գնել Աստուծոյ զհամար ամայ քահանայական սպաշտամանս ‘անյամբ+ բեկելով Ե- հոդուով առաւապանաց³, զոր ինչ ի մարդկեղէն տկարութենէս ունիցիմք յաւել՝ մասամբ իւկիք քաւեսցուք խրատելով զՁեզ եւ յորդորելով ‘Գնալ յեզ արժանէ Տետուն յանձնայն համա- Ենեան⁴,,: — Եւ այսու խրատական բանիւս գամք իննամել ոչ միայն զձերն այլ եւ զկաթողիկէ ազգայն առ հասարակ զշահ օգտին, զի այնպէս ի միմեանս մօտին սոքա մինչեւ առանց քակտելոց լինել յիրերաց: Քանզի չէ հնար քահանային իւր միայնոյ բարի կամ չար լինել. այլ ընթացք եւ սովորութիւն վարուց նորա զաղկեցիկ իմն զօրութիւն գործեն ի ժողովուրդն: Մեծ իմն պարգեւ է ապաքէն անդ բարեաց, ուր քահանայն բարի ոք իցէ:

¹ Տիմ. Զ. 11:

² Եպէս. Պ, 23-24:

³ Դանիէլ Գ. 39:

⁴ Կողոս. Ա, 10:

Ք. ԳԱՅՐՃԵՆԸՑ ՔԱՀԱՆԱՑԻՆ, ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՐՈՒՅՑ

Աստի ուրեմն, Սիրեցեալ որդեակք, սկիզբն Մերոց յորդորանաց առնեմք, զի արդարեւ յայն սրբակրօն վարս զձեղ խրախուսեցուք, զորս պահանջէն աստիճան արժանապատութեանդ: — Քանզի որ ստանայ ոք զքահանայութիւնն, զայն այլոց եւ ոչ իւր միայնոյ ստանայ “Զք ամենայն + ահանայալքալ է ճարդիանէ առեւալ, վասն ճարդիան իսյ յաստուածակոյն հողմն անդէ¹:” Զնոյն եւ Քրիստոս նշանակեաց, զի կամեցաւ նմանեցուանել զքահանայս աղի եւ ըւսոյ առ ի յայտ առնելոյ թէ յոր իմն դէմ եղեալ է գործ նոցա հասանել: Ապա լոյս աշխարհի է քահանայն եւ աղ երկրի: Ապաքէն չէ ոք որ ոչն գիտիցէ թէ նմանութիւնս այս հայիցի մանաւանդ ի գործ քարոզութեան քահանային. եւ ով այն ոք իցէ որ ոչն զրեսցէ առ ոչնչ զգնուութիւնդ, եթէ զոր միանգամայն բանիւ ուսուոցէ քահանայն գործովն ջըեսցէ: Որ լսենն նոքին իսկ արդարեւ ընդդիմակից լիցին այպանօք կատակեալ այլ ոչ յանիրաւի եթէ սոքա “Խաստանան ժիրել զլատուած եւ ժորժութէ ի-րեանց ո-րանան²:” եւ զայս ասացեալ մերժեսցեն զվարդապետութիւնն եւ գտանիցին նիաղ ի լուսոյ քահանային: Վասն այնորիկ ինքնին Քրիստոս օրինակ քահանայից եղեալ, նախ գործով ապա բանիւն վարդապետեաց. “ՈՒսու-Յիսուս առենել եւ ո-սուցանել³:” — Դարձեալ քահանայն ոչ երբեք կարասցէ աղ երկրի լինել ի բաց հանեալ յանձնէ զսրութիւնն, քանզի որ ինչ ապականեալն եւ պղծեալ է չօգտէ ինչ երբեք եւ ոչ կարէ յանարաւութիւն անդր պատշաճեալ յօրինել. իսկ արդ ուր ուրեք

¹ ԵԲԲ. Ե, 1:

² Տիտ. Ա, 16:

³ Գործք Առաք. Ա, 1:

սրբութիւն ոչ գտանի անդէն պարտ է ի ներքս լինել ապականութեան: Յոյր սակս եւ Քրիստոս զնոյն դէմ նմանութեան բանիցն կրկնեալ զայսպիսի քահանայս կոչէ աղ անհամացեալ որ “Ան ինչ+ աղլուցէ այնուհետեւ. Էայց ենէ ընէնու-լ արդարութեան է հարդիանէ¹:”

Գ.

ՆՈՔԻՆ ԻՍԿ ՍՈՒՐԲ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ ՊԱՀԱՆՁԵՆ
ԶՍԲՈՒԹԻՒՆ

Եւ որ ասացաւն այնու եւս պայծառագոյն ի յայտ եկեալ երեւի զի ոչ ի մեր այլ յանուն եւեթ Յիսուսի Քրիստոսի վարիմք ի գործ քահանայական պաշտամանս: “Այսողէ”, ասէ Առաքեալ, համարյեսցն զնել ճարդին, ինչեւ զլատագուշաց մարդուունէ՝ և հաղարդապետու լուրհրդուց Աստուծուց², “Վասն մարդուունէ պատրիարքամայնէրէ³:” — Եւ այսր աղադաւ է զի Քրիստոս ոչ ի ծառայիցն այլ ի բարեկամացն համարի կարգեաց զմեզ. “Ան է- ի հոգէ շնչել ծառայու ・・・ այլ զնել հոգէցի բարդիամա, զի զնենայն զնոյ լուս է հօրէ ինձէ ծառա-ցն յնել ・・・ Ես լուրեցէ զնել եւ եթէ զնել՝ զի ու-+ երկայնցէ+ եւ պաղացէցէ լինիցէ⁴:” — Ապա ուրեմն պարտ եւ պատշաճ է մեզ զանձն Քրիստոսի յանձնինս մեր բարձեալ բերել եւ զպատգամաւորութիւնն որ աւանդեալն է ի նմանէ այնպէս պատգամաւորել զի յոր նայն առաջի եդ, հասանել կարասցուք: Եւ զի այս իսկ է անցողբողդ եւ անկեղծաւոր բարեկամութեան ի նոյն գալ հաւան եւ ընդ նոյն չհամել, ապա եւ քանզի բարեկամք եմք, պարտիմք զդաւ յանձնինս զոր միանգամ տեսանեմք ի Քրիստոս Յիսուս, որ “Աս-ընէ է, անձնը, անարդարուց⁵:”

¹ Մատթ. Ե, 13:

² Ա. Կորնթ. Դ, 1:

³ Բ. Կորնթ. Ե, 20:

⁴ Յով. ԳԼ. ԺԵ, 15 - 16:

⁵ ԵԲԲ. ԳԼ. Է, 26:

Հիրեւ ի նմանէ պատգամաւորեալք պարտիմք ի համդիպութիւն օրինաց նորա ձգել համբոյր զհաւատս մարդկան, նախ մեր մտեալ ընդ պահպանութեամբ նոցուն, իրեւ հաղորդակիցք իշխանութեան նորա, առ ի շղթայագերծ զհոգիսն փրկելոյ ի կապանաց մեղաց, պարտ է մեղ գուն գործել եւ զգուշանալ անձանց զի մի՛ նախ մեքս յանխառնութիւն նոցա փակեալ ըմբռնեացուք: Այլ մանաւանդ զի պաշտօնեայք եմք նորա յահաւոր խորհուրդ Պատարագին, որ վասն փրկութեան աշխարհի կայ մեղ մշտնջենականն զօրութեամբ նորոգել, պարտիմք բերել ի մեղ զհանգամանս հոգւոյ, որովք նա ի վերայ սեղանոյ խաչն մատոյց զանձն յանարատ պատարագ Աստուծոյ: Քանզի եթէ երբեմն ի ստուերաց եւ պատկերացն ժամանակի խնդրէր այնչան մեծութիւն սրբութեան ի քահանայիցն, զիամրդ չիցէ զնոյն պահանջել յորժամ զոհ պատարագին իցէ ինքն Քրիստոս: “Քանզ զի՞ն չ պարագ սրբագոյն լինել այնու, որ յայնո՞ւ ուշնման վայելեց: Հան զըրպիսի՞ւ ճաւագագագոյն պայծաւագագոյն՝ յեւին, որ զայն հարցին հասաւանեց: Եւ բերանոյն որ հագեստուր համագոյն հրանք լուսուր: Եւ լըսուր: Որ համակ է կարմիր յահագոյն յարեւելն ներկանեցի՞ւ:,, Սուրբն Կարու իսու Բորբոմէս կարի վայելչապէս ի ճառս իւր առ կղերն յայսլ վերայ հասանէր ասելով: “Եթէ յուշ լըսուր եր մեր, Ուրեցեալ եղբար, զարժանապապուր մենք մեւան խորհրդոյն զըր եւ ի յեւս մեր լըսուր անձաւագոյն մենք լըսուր եւ լըսուր մենք կամ զայս պատահան արանց: Օք որ զայս մենք լըսուր մենք կամ զայս պատահան էք եւ եւ ի յեւս մեր նովա եւ մեղ զայս արանց: Հաւատաց մեղ զայս մենք լինանչու էք, զայս հուրդուր եւ զայս հուրդուր յանին աղբար պատահ, զայս արանց եւ այն զայս մենք լին եւ ի մելք իսկ առ զայս մենք մասնաւագոյն համարեցա, եւ գնեւաց արեամբն էր յարով. եւ ի յեւս իմ զայս ինու, զի եւ այլոց իշխանութեալ բարեամբն էւ ի մաս մետած երախութեաց եւ ի մաս մետած... Օքայդ աղբ մարդ է ինչ մետած երախութեաց եւ

¹ Ա. Յովհ. Ոսկեբերան ճառ 2Բ ի Մատթ. թիւ 5:

“Երան լինել ապաշնորհ եւ սընդդէմն նորա գործել, առայլուր
պատճեն նորա արկանել եւ վարժին որ նորայն է, ի խոր աղջողուն
տնիւունութիւնն ընդունել եւ վկայուցանել զանցն, որ նորեալուն է
ի ժամանյութիւն Երևաղագութիւնն նորա :”

ՊԱՐՏ Ե ԱԺԵԼ ԶՄՏԸՆ ԶՅՈՒԹՈՐՄԱԽՆՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ԵՒ ՀԱՐՑ

Այսմ սրբութեան վարուց, զորմէ հաճոյական է մեզ բանս
սակաւ ինչ ձեզս ունել աստէն, բազմահոգ ինսամս տածեալ՝ ակն
ունի յարատեւ Եկեղեցի: Եւ այդր աղագաւ կառուցեալ կան
Դպրոցք Կղերականաց, ուր թէ պարտին ի մատաղ տիոց անտի
ի հրահանգս դպրութեանց եւ գլուխթեանց մարզել, որք հան-
գերձին զյոյս կղերական դասուն տեւական պահել, այլ կան եւ
մնան միանդամայն ընդելնու ընդ հոգեւորական վարս աստուած-
պաշտութեան: Վասն որոյ յորժամ զընտրեալս իւր Եկեղեցի
յաստիճանէ յաստիճան խաղացուցանէ ձգեալ ընդ մէջ զընդհա-
պայման երկար ժամանակի, քանզի մայր է նա ժրածան, ոչ եր-
բեք կարձէ զյորդորս իւր ի խրատու սրբութեան, զորով նոքա
փարելն պարտին: Հաճոյ է մեզ զսոսին ի մէջ բերել աստէն. եւ
արդ յընդունելն զմեզ ի զինուորութիւն սուրբ պարտ ի վերայ
եդ մեզ դաւանել “Տէր բաժին ժառանգութունն ի՞նյ եւ բաժանի
ի՞նյ: Ղու- եւ որ այսրէն դարձուցան ովանդուն ովանդունն ի՞մ յիս”:
Ղու- այսու-, ասէ Հերոնիմոս, յորդորէ զլույէն ոչ որ կամ յանցնէ
բաժին է Տէառուն կամ զՏէրէն ունի ինտեան բաժին, արժանի ընդայե-
ցուցէ զանցն ոչ ժառանգիցէ զՏէրն եւ ժառանգեցոց անդրէն է
Տէառունն: — Իսկ որոց գան դասել ի փոքր սարկաւագունս՝
Եկեղեցին ծանրագոյն բանս յորդորանաց կարդայ. “Պարզ է յէ՞ն
— շատէն ճաք այսէո խորհել նէ ընդ որդէուի բեամբէ աւենալու յօ-
ժարակամ կամք ունել զանցնն... ոչ մասնիցոմ ընկալէալ զարդ

ասութեմանե, չէ մարդ առ յաղացան յէպս նահանջէլ յարաջարեալ մրացի, այլ պարագ է Աստուծոյ... ժառայէլ յաւեկա և պահել անարար զողջախոհո-ին-նն օքնական-իւեամբ ։ Անդ ի հուսկին ասէ. Եշին յայս մայր ։ Ժանայտ է իւ-լապար յարէն անդը. Ան յայսօր է նմէն և նոյ հեղեացան, յայսմէն առ ալին-ն հացէ+... Են յայսմա անդարիւլո ժրատ+, յայսմէն առ մարդ լինիլո+... Տեսէ+ այս մու- պաշտօն հաւատացա- յեղո: — Իսկ ի ձեռնալրութեան անդ Սարկաւագին այսպէս աղօթս առնէն Եպիսկոպոսն. « Ա- ստուցի ի նոսա ամենայն աղջ լսու-իւեան, համեստու-ին-ն իշխանու- իւեան, յարարե-ս-ին-ն պարիւլու-իւեան, անարարու-ին-ն անմ- լու-իւեան ե- պահպան-ին-ն հոգեկանն էարեկարդու-իւեան: Օրէն+ +ոյ շրջացին է իւնցալ լսրու-ց նոցա, վէ յօրինակ մարդու-իւեան ժնա- շեցն շինեցի ժողովու-րդն է նմանու-ին-ն աս-լին: ։ Այլ ստիպո- զագոյն եւս է յորդորն առ կոչեցեալսն ի քահանայութիւն. « Պարագ է ամբարեալ առ այս բարյու-ին-ն ասութեմանէ մշտա- եր- ին-լու- ե- հոգէ ի հու-րժու- ա-նէլ վէ երինականն իմաստու-ին-ն վարու-ցն նարու-ին- ե- յարարե- պահպան-ին-ն արդարու-իւեան յանչան- յեցի պարեալու... Եշկցի բու-ցու-նն վարու-ց յերոյ է սու-արմու-ին-ն իշինցու-ոյն քիւտուուէ, զէ բանի- ե- օքնական- շինցէ+ պատու այս է պատանէն Աստուծոյ: Եւ ի վեր քան զամենայն ստիպէ զմեղ բանս այս ծանրակշիռ, որ ասէ, եթէ նմանող եկերու-+ արու- յեւ-րէ շշափէն, որ եւ յայն պատուիրան Պաւլոսի յանդի եթէ. « Էացու-այս-+ պամենայն մարդ կարարեալ է Քրիստոս քիւտու-¹: ։ Այլ արդ զի այսպիսի իմն են միտք Եկեղեցւոյ զվարուց քա- հանայիցն, ապա չէ ինչ զարմանալ ընդ այն զի սուրբ Հաղպ եւ վարդապետք ամենեքին միահաւան զնոյն խորհին մինչեւ իցէ մեզ ի վերց քան զչափն կարծել զբանս նոցին: Այլ եթէ խոհական մտօք ի քնին արկցուք զնոսա, տեսցուք անդէն եթէ զոր ինչ

¹ Կող. Ա. 28:

ուսուցինն ճշմարիտ է եւ ուղեղ: Եւ արդ կարծ ի կարծոյ յայս մի բան համառօտին միտք նոցա. այնչափ մեծ պարտ է լինել խտիր ընդ քահանայն եւ ընդ սոսկական մարդն բարի, որչափ անջրպետ տարածութեան արգելու ընդ երկինս եւ ընդ երկիր. ապա եւ առաքինի քահանային ոչ միայն պարտ է զգոյշ կալ զի մի հուպ ի ծանրագոյն մեղսն գնայցէ, այլ եւ ի թեթեւա- գունիցն կայ նոմա կարծել զոտս: Եւ կարծեաց պատուական ա- րանցս այսոցիկ համախորհ գտեալ Ծրիտենդեան ժողովն զայս յոր- դոր կարդաց Կղերիկոսաց զի ի բացեայ գնայցեն « Ե- ի իւ- ին- ն ներու-իւեանցն, որ+ դան մշտական յանցինն նոցա, : Մէծանան ոչ յինքենէ այլ բերմամբ մեղանչական անձին, յոր լսւ եւս պատ- շաճ գայ քան ի շինուած տաճարացն բանն եթէ « Տան ու- շայել արու-ին-ն ¹:

Ե.

ՅԻՄ ԻՄԻԳ ԵԹԵԱԼ Է ՍՐԲՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ԿԱՅ

Եւ արդ տեսանել իսկ եւ իսկ պարտ է թէ զնոյն օրինակ սրբութիւն, յորմէ չէ ումեք ամենեւին ի սպասաւորացն Աստու- ծոյ անմասն լինել, յինչ իմն կայ մեզ կարգել: Քանզի եթէ ոք զայդ անգիտանայցէ եւ կամ այլ ընդ այլոյ մեկնել իշխափէ, զանձն ապաքէն ի մեծի վտանգի յեյտ յանդիման կացուցանէ: Զի են որք այսպէս ինչ զրեն եւ դաւանին եթէ զպատիւ եւ զիտառութիւն նուիրելոյն ի սպաս Ցեառն ի նոյն եւեթ հաստատեալ կայ, զի այսպէս անձամբ զանձն բովանդակ դիցէ ի շահ եւ յօ- դուտ այլոց. այլ զանց ամենեւիւ արարեալ զլաւութեամբին, յորոց ի ձեռն առանց ինչ երկուանաց մարթ է ի ծագ կատա- րելութեան հասանել, զնոսին այսպէս կրաւորս համբաւեալ, ա- սեն եթէ պարտ է ումեք ձեռն ի գործ արարեալ վաստակել առ

¹ Աղմ. ՂԲ. 5:

ի զանձն յառաքինութիւնսն, որք գործնականքն կոչին, ընդելացուցանելոյ եւ ի նոսին կրթելոյ։ Ապաքէն այս եւ այսպիսի վարդապետութիւն յինքն բովանդակ համբարեալ ունի մեծագոյն իմն եւ զարմանաշնար պատրանսեւ աղետաբերիսկէ։ Զայդմանէ այսպիսի ինչ ուսուցանէ իւրօնի իմաստութեամբ բարեաց յիշատակաց արժանի նախորդն մեր։ “Սուրբ ուսուցանէ ական լաւունին նա եւել իշտաւանին քամանահացն ղատղամեալ համարի, որ ոչ ածեւ զարաւութեալ զաւուն։ Օյ օօրս ՅԵՍՈՒՍԻՆ ՌԵՍԵՎՈՐ, ՅԵՍՈՒՍԻՆ ԳՈՅՅՆ ՀՐԱՄԱՆԵԱՑՆ ԱՐՄԱՆԵԱՑՆ ԻՒԹՈՅ։¹ Վարդապետ եւ օրինակ ամենայն օրբունեան եւ նուն քրիստոն, ընդ որոյ հայրէ եւ հանոնս պարորին ամենէին ղատղամեալ զանձին, որ մատուցամ յօնիւնան Արքոցն համար մատուցել։ Եւ արդ է խաղան ընդ առաջար յուղը ուսուց հայ հայ անդոփոխ եւ անայլայլ նուն քրիստոն։ “ԵՐԵԿ ԵՒ ՅՅՈՅ, ՆՈՅՆ ԵՒ ՅԵՍՈՒՏԵԱՅՆ։² Եղա որդէն է առ հաստրակ առ ամենայն հարդիկ առացեալ։ “ՈՒՍԵՐՈՒՏՔ ՅԵՆ ԳԵ ԶԵ ԶԵ ՅԵ ԽՄ ԵՒ ԽՄԵԱԾ ԱՐՏԻՒՐ։³ Եւ առայսա ժամանակ հանուղաղ ընծայէ մեզ զանձն քրիստոն։ “ԼԵՅ ՀԵ ԶԵ ԶԵ ՅԵ ՅԵ ՄԵԾՈՒ ԶԵՓ ԵՒ ՄԵԾՈՒ ԽՄԵԱԾ։⁴ Եւ առ ամենայն բար զարէ բան Եւացելոյ “ՈՐ ՎՐԻՍՏԻՆԵԵՅԻՆ ԵՒ ԶՄԱՐՄԻՆՍ ԻՒԹԵԱՅՆ Ի ԽԵԶ ՀԵ ՅԵ ԿԱՐԵՇՈՒ ԵՒ ՅԵՆԿՈՒԹԵԱՅՆ։⁵ Եւ այս ամենայն ընծայութիւնը հաստատութեանց հայել հային յիւրաքանչիւր հաւատացեալսն, այլ մանաւանդ մօտին եւ պատկանաւորք բերին առ քահանայսն. ապա եւ առաւել քան զայլս պարտին սոքա յանձինս պատշաճել զոր ինչ նոյն նախորդն մեր առ իւրոյ առաքելականն եռանդեան յաւել։ “Եցէ նէ առաւինին բաղաւծ զարունական նաև յաւել։

¹ Հռովմ. Բ. 29.

² ԵԲԲ. ԺԳ. 8.

³ Մարթ. ԺԱ. 29.

⁴ Փիեպ. Բ. 8.

⁵ Գաղ. Ե. 24: Թղթ. առ Արք. Բաղդիլ. 23 Յունի. 1899:

Այսուհետեւ, որպէս երեւան ար + որ ու այս կետացուայ + անցելոց ժամանակաց, որ + յածունեամբ հոգեցն, հնապանդունեամբ եւ ժուժիւնունեամբ հոգը + ենքն գործով եւ բանիւ, եւ ի մեծ բարդաւաճան ու մատուցնիցն այս եւ աղջական եւ + աղջական գործոցն։ Եւ յայսմ վայրի չէ ինչ վայրապար ի յուշ ածել թէ խոհական քահանայապետն ամենայն իրաւաբրք զուրոյն յիշատակութիւն ժուժկալութեան առնէ, զոր ըստ աւետարանական բանին, ուրացուն անցին յորջորջեմք։ Քանզի արդարեւ, Սիրեցեալ Որդեակք, յայսմ մանաւանդ բովանդակեալ է ուժ զօրութեան եւ պառող արդասեաց քահանայական պաշտաման առ հասարակ. իսկ ապախտ զայնու արարեւալ՝ բղիսի զայ անդոտին որ ինչ խռովէ զայս եւ զոգի միանգամայն հաւատացելոցն, որք ակնկառոցն են ի վարս քահանային։ Զի թէ ոք առ անարգ շահու վաստակիցի, կղկղաթեալ ընկղմեացի յաշխարհական գործս զնախաթոռացն կաթողին եւալ զայս արհամարհիցէ, զմարմին եւ զարենակիցն յաւել պարիցէ, ինզրիցէ հաճոյ մալդկան լինել, յուսացի ի բանս մարդկեղէն իմաստութեան, վասն այնորիկ զայս ամենայն գործէ զի զպատուիրանն եւ զպայման քրիստոսի անարգեալ մերժէ։ “Ենէ ու համի զննի իմ գույն, ուրացոցի զանձն։¹

2.

ԱԹ Ի ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԳԱԿԱՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՇՏԱՄԱՆ

Ի ստէպ յեղյեղեն մեր զայս ամենայն կամիմք եւ զայն լրատ կարդալ քահանային եթէ. ոչ իւր միայնոյ կելոց է, զի ինքն է մշակ, զոր քրիստոս ել... ի վարչաւ ունել յայդէ իշ։²

Ապա անկ է նմա քաղել հանել ի բաց ի միջոյ խոտիցն ընտրելոց զնախակարսն, սերմանել զօգտակարսն ի նոսա, ողողել եւ պաշտպան նոցին կալ, զի մի' այլ թշնամի սերմանիցէ զորոմնն։ Վասն որոյ պարտ է նմա զգոյշ կալ զի մի վարեալ յանխորհուրդ սիրոյ

¹ Մարթ. ԺԶ. 24:

² Մարթ. Ի. 1:

կատարելութեան ամձին զանց զքարեաւն առնիցէ, որ ի շահն այլոց պատշաճի: Ի սորին սակի ենն աւետարանել զբան ծեառն, ունկն դնել ըստ օրինի խոստովանութեանց, այց ելանել հիւանդաց մանաւանդ հոգեվարացն, ուսուցանել զանգէտս հաւատոց, միթարել զբեկեալս սրտիւ, դարձուցանել զմորեալս, եւ յամենայնի նմանող լինել Քրիստոսի, որ “շթէցաւ բարեւ աւանել եւ բժշկել պատեալն ըմբանեալն ի աւագանայէ¹: — Այլ յառնելն զայս ամենայն կացցէ ի միտս նորա դրոշմեալ այս ազդ նշանաւոր դաւդոսի. “Այսուհետէ ո՞չ այն ինչ ո՞չ է, ո՞ր անէւացն, է ո՞չ այն, ո՞ր պիուցն եա, այլ ո՞ր ամեցոյն Աստուած²: Ապա եւ թէպէտ արտասուաթոր գնացեալ սերմանեացես, եւ բազումն վաստակեալ՝ հոգացես նոցա, այլ զի անդէն բողըօջ արձակիցեն եւ տացեն զցանկալի զպտուղն, միայն Աստուծոյ եւեթ մնայ այդ գործ եւ նորին ամենազօր օգնութեան: Եւ զայս մանաւանդ պարտ է ի միտ առնուլ եթէ չեն ինչ մարդիկ, բայց միայն գործիք, զորս Աստուած ի կիր արկանէ առ ի վճար փրկութեան հոգւոց, վասն որյ նոքա լինելոց են այնպիսիք զի պատշաճեալք յարմարիցին ձեռացն Աստուծոյ: Այլ զիարդ է լինել այսմ: Համարիմք եթէ Աստուած ի խնդիր ելեալ գործակցութեան մերոյ ի բարդաւածանս փաւաց իւրոց ձգեսցի առ մեզ հրապուրեալ ի բնածին մեծութենէն իւրաքանչեւր, զոր ջանիւքն իցեմք բերեալ յանձին քաւ եւ մի լիցի. քանզի զրեալէ. “այլ զիմանց անուրին ընարեաց Աստուած, զի յամօն արաւոցնան. է ոպէտր աղաւրին ընարեաց Աստուած, զի յամօն արաւոցն զնուրու. է ունաւուհի աղաւրին եւ զարդամարինեալ ընարեաց Աստուած, է ունաւուհի զնուրու, զի ունաւու իւստանեացէ³: Մի ինչ է արդարեւ այն, որ զմարդն կարող է ձգել առ Աստուած, մի եւեթ որ հաճոյական նմա առնէ եւ արժանի պաշտօնեայ շնորհաբաշխ ողորմութեան

¹ Գործ. Առաք. Ժ. 38:² Ա. Կոր. Գ. 7:³ Ա. Կոր. Ա. 27—28:

նորա. Սրբութիւն վարուց: Եւ եթէ ի գերագոյն գիտութենէ յայսմանէ, որ է նորին իսկ Յիսուսի Քրիստոսի, կարճեսցի քահանայն, պակասեսցին ի նմանէ եւ այն ամենայն: Զի ի բաց ի ամանէ որոշեալ գեղեցիկն գիտութեանց ձոխութիւն (զոր եւ մեք ջանամք ի կղերական դասուն զարգացուցանել). Եւ ճարտարութիւն եւ փոյթ ճեպոյն ի գործելն թէպէտ կարեն ինչ օգտել Եկեղեցւոյ եւ ամենեցուն առ հասարակ. այլ յաճախ ողբալի պատճառք են վնասուց: Այլ որ զարդարեալն է եւ սկրճացեալ ի պաճուճանս Սրբութեան այն ի յաճախսապատում վկայութենէ ամենայն դարուց հաւատոփի է, եթէ նայն թէեւ խոնարհ իցէ կարող է բազում ինչ առնել եւ ձեռն ի փրկաւէտս արկանել ի մեջ ժողովրդեան Աստուծոյ եւ ի գլուխ հանել զարմանալի իմն հնարիւք: Ապաքէն չէ հեռի ի մէնջ յիշատակ Յովհաննու Մկրտչի Վիաննէյ, որ հոգաբարձու լեալ հոգւոց օրինակ կայ ամենեցուն, որում մեք իսկ պատիւ երանելեացն եղեալ հրճուիսք: Սրբութիւնն եւեթ կարէ ընծայել զմեզ զորպիսի կամի կոչումն աստուածային. արս այսինքն խաչեալս աշխարհի եւ որոց խաչեալ իցէ ինքն աշխարհ. արս ընթացիկս ի նորոգութիւն կենաց, որք որպէս ասէ Պաւլոս “ի նեղունիւնն. ի վլլու”, ի շորջարանն, ի գունա, ի բանադա, ի արբունեան, ի գիտունեան, յշբայնմուննեւան, ի անշարժունեան, ի հոգի սոսրէ, ի աւր աւանց իւղանունեան, ի բանա մշմարդունեան ընծայեն պահինն աղաւրտնեայ” Աստուածոյ,¹, որք դէմ եղեալ խաղային առ երկնաւորականս եւեթ եւ բուռն հարեալ եւ զայլոց՝ ընդ ինդեանս տարցեն զնոսա անդր:

Է.

ՀԶՈՐ ԶՈՐԱԿԻՒԹՅՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ Է ՍԵՐ ԱՂՋԹԻՑ

Եւ քանզի, որպէս յայտ ամենեցուն է, սրբութիւն վարուց պտուղ կամաց մերոց ըստ չափոյ զօրութեան շնորհաց յորս իցեմք վառեալք յաստուածակոյս կողմանէ անտի, հայթայթեալ հո-

¹ Բ. Կոր. Զ. 5:

գացեալ է նախախնամողին Աստուծոյ առատապէս զհնարս, որովք վարեալ ոչ երբեք ծնկացուք ի պարգեւէ շնորհացն, եւ զայդ ունիմք ժառանգել մանաւանդ սիրով աղօթից: — Եւ արդարեւ ընդ սրբութիւն եւ ընդ աղօթոյ այս ինչ է աղերս, զի չէ հնար միոյն առանց միւսոյն լինել: Վասն որոյ ծշմարիտ է այս բան Ուսկերանի. “Յայտ առնեցուն հաճարիմ ենէ անհնարին իցէ առ հասարակ է լաւ-ու-լեւան կալ բաւ-ել առանց օժանդակու-լեւան առնեց¹:,, Զնոյն Աւգոստինոս հաստատէ ասելով նրբամիտ խորհրդով, “Արդարէ նայն հիմաց բար-ու-ի կետ, որ դիարաց բար-ու-ի առնեց²:,, Եւ զայս ամենայն յորդորս Քրիստոս ինքն ուսոյց հաւաստեաւ եթէ բանիւք եթէ մանաւանդ օրինակաւն: Զի առ ի կալ յաղօթս խուսեալ զնայր յանապատ տեղիս, ելանէր ի լերինս առանձինն. զգիշերս ի բուն յաղօթս վճարէր. երթայր յաճախ ի տաճարն եւ էր զի ի մէջ ամբոխելոյ բազմութեանն ամբարձեալ զաշս յերկինս ի տես ամենեցուն աղօթս առնէր. եւ ի հուսկին բեւեռեալ ի խաչին ի մէջ վշտացն օրհասականաց աղաղակաւ մեծաւ եւ արտասուօք աղաչէր զշայրն: — Ապա զայս մեզ անկասկած եւ անսուտ բան, զի պարտ է քահանային մեծաւ փութով յամել յաղօթս առ ի բառնալոյ արժանաբար զաստիճանն եւ զպաշտօն իւր: Կայ մեզ արդարեւ ողբալ զի ստէպ ի սովորեալ բարուցն առնէ ոք զաղօթս՝ քան յեռանդանէ սրտին. զի սահմանեալ ժամն եւեթ յանհոգս դեգերեալ ի սաղմանել կամ սակաւ ինչ աղօթս երբեմն արարեալ, չիցէ նմա յուշ նուիրելոյ առ Աստուած զմնացեալ մասն աւուր ձայնիւ կամ հառաչմամբ սրտի ի վեր առաքելով զբարեպաշտն սլաք պաղատանաց: Այլ կայ եւ մնայ պարտ քահանային ճշդագոյնս հնազանդելոյ պատուիրանին Քրիստոսի եթէ. “պայտ է յամենայն ժամ կալ յաղնեց³,,, եւ այսմ հաւա-

տարիմ լեալ Պատղոս պնդագոյնս յորդորէ. “աղնենից արեալ ի աղնէ+, արնեւ ի նմին գոհու-նեամբ¹ Անդադար աղնեա արարէ+:,, Եւ որ սրբութեանն անձին եւ փրկութեան հոգւոյ այլցն փափաքէ զօրն ողջոյն քանի զիսող ժամք յաճախեն յորս մարթ իցէ նմա ձգել բերել մորօք եւ սրտիւ առ Աստուած: Ներքին անձկութիւնք, բռնութիւն եւ ստէպ հանապաղորդութիւն փորձութեանց, չքաւորութիւն բարութեան եւ յապաղումն գործոց եւ ամշութիւն, սայմաքմունք եւ յաճախ անփութութիւնք եւ երկիւղ գատաստանաց Տեառն. այս ամենայն արդարեւ կարող են տալ մեզ փղձկել ի պաղատագին արտասուս առաջի Տեառն եւ այսպէս ոչ միայն ընդունել ի նմանէ զշնորհս օգնութեան այլ եւ նորանոր արդեամբք մեծանալ: Սակայն մի՛ վասն մեր միայնոյ լացցուք. այլ եւս անդր է մեզ հայեցուցանել զգութն Աստուածոյ աղօթիւք եւ պաղատանօք ուր ախտիցն ողողմունք լայնալիճք ախտանան: Ապա առ Քրիստոս որ յահեղ խորհրդեան գոհութեան կայ առատաձեռն առ մեզ մարդասիրաբար, է մեզ յամել ի պաղատանս ասելով. ինայէա, Տէր, ժողովրդէան +ու-մ ինայէա:—————

Է.

ՀԱՐԿԱՆՈՐ Է ՆԱԽ ՔԱՆ ԶԱՄԵՆԱՅՆ ՄՏԸՆԹՈՒԹԻՒՆ
ՅԱԽԻՑԵՆԱԿԱՆ ՃՆՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆՑ

Եայսմ կարգի նախամեծար այն է զի վճարեսցի խուն ինչ ժամանակ հանապաղոր ի մտածութեան յաւիտենական ճշմարտութեանց: Եւ չէ մարթ չքրել ծանր յանցանս անփութութեան եւ վնաս հոգւոյ քահանայի զանցուցելոյ զայսու: Աբբան Բեռնարդոս, այր սրբակրօն, ի գրեն առ Եւգինէոս Գ. որ երբեմն աշակերտեալ էր ինքեան եւ յայնժամ Քահանայապետ Հոռվմայ

¹ Յողոս. Դ. 2:

² Ա. թես. Ե. 17:

¹ Յողոս. Աշոթ Ճառ. Ա:

² Ճառ. Դ. ի 50:

³ Պատէ. Ժլ. 1:

կարգեալ, ազդ առնէր նմա բազում համարձակութեամբ եւ ստիպաւ զի մի' երբէք զպատճառս ի բազմահոգ եւ ծանրաբեռն գործոց մեծի Առաքելապետութեանն պատճառեալ, ի հանապազօրեայ մտածութենէ իրաց աստուածեղինացն արգելցէ զանձն։ Եւ զայս իրաւացիկ պատճառօք ասէր պահանջել ի թիւ արկեալ իմաստութեամբ զշահս եւ զօգուտ այսր կրթութեան։ “օառշիւն է-ը, զմիու առեւ, յորմէ բնշէն, մացչէ խորհուրդ։” Առաջարկ ունի, գործոցն առաջնորդէ, “ողջէ որ ինչ ըստ լավն անցանէ, յարդարեալ կարժէ զբար”, զարդարեալ չնէ զար։ հասակ ունէն եւ զմիուն-նիւն ասաբու-ածեղն եւ մարդկեղն իրացն իտակն։ Այս էսէ է որ զմիուն-ալոն պարզէ, զեցյալոն ամփոփէ, զըշունդէ, է յայշ եւ է ինդէր ժապանեաց մասնէ, որունէ զմշարպան-նիւն եւ զմշարպան-մասնն է ունին արկանէ, զիւղքն եւ ողագունիւն է վեր հանէ։ Աս է որ յարագանդոյն կարժ էն դնէ գործոյն եւ զմշարպան ածէ յուշ զի անդէն է մուս հասացէ ինչ որ անսպասն իցէ կամ կարօտ ողջուն-նիւն։ Աս է որ է յաջողու-ածո իանիսպասաց առանէ զմարդն զայիսող-նիւնաց եւ է գուլ հասանել առցին առանց զմարդէ զնա, եւ մի յայսոցին արկուն-նիւն եւ մի-ան իմաստութեան է գործ¹։” Եւ արդ բովանդակութիւնս այս մեծամեծն օգտից, զորս մտածութիւնն ունի բերել ի բնէ, ազդ արարեալ ուսուցանէ զմեղ թէ քանիցս փրկաւէտ իցէ եւ ամենեւին հարկաւոր։ — Քանզի են են աստուածաշուք եւ պաշտելք սրբութեամբ այլեւայլ պաշտօնք քահանայութեան, այլ ընտելանօք ստէպ կիրառութեանն ոչ զնոյնս ազդեն ի մեզ, զորս ունին յինքեանց գործել՝ զզգացմունս բարեկրօն յարգանց։ Աստի ապա տակաւ մեղմեալ եռանդեան հոգւոյ՝ հեշտիւ ի ծուլանս իջանէ ոք եւ ապա յամենասուրբ իսկ իրացն հասանէ նմա տաղտկալ։ Յաւել եւ այսմ զի հանապազօրեայ սովորութիւն հարկ ի վերայ գնէ քահանային բնակել “ի մէջ իս-

1 Յղգ. Մատած. գ. Ա. Գլ. 7:

հակոր եւ խեղանիւր ապահնու, „ այնպէս զի ի պաշտաման անդ առաքելագութն սիրոյ կայ ստէպ նմա երկնչել զի մի' արգեօք որոգայթ դժոխական օձին դարանամուտ լեալ սպասեսցէ նմա։ Եւ զինչ ինչ առաւել զիւրամէտն կայցէ քան զշաղախումն քահանայական հոգւոյ յաշխարհասիրիկ փոշի խառնութեան։ Յայտ ուրեմն է եւ հաւաստի թէ քանի յոյժ պիտանի իցէ գեգերել ի հանապազօր մտածութեան յաւիտենական ձշնարատութեանց, զի միտք եւ կամք մեր նորոգեալք անտի յիւրաքանչեւր զօրութեանն՝ կազմեսցին ընդդէմ հրապուրանացն չարին։ — Դարձեալ վայել եւ ի դէպ է քահանային վարժել զանձն առ ի զիւրաւ գնալ վերանալ եւ նկրտել առ յերկնաւորսն, զի նա ինքն պարտի զաստուածականսն ձանաչել, ուսուցանել բանիւ եւ հաւաստեաւ ցուցանել։ Կարգեսցէ ապա զիւրանս իւր գեր ի վերոյ քան զմարդկեղէնսն եւ զաստի կեանս, որպէս զի ի հաւատոց եւեթ իրախուսեալ եւ թելազրեալ զօրծեսցէ ըստ Աստուծոյ, զոր ինչ ի պաշտօնէ կայ նմա առնել։ Եւ արդ զայս սովորութիւն հոգւոյ, զայս ընդաբոյսն ասեմ միութիւն ընդ Աստուծոյ՝ գործի ի մեզ մանաւանդ եւ արձարձեալ պահի՝ զօրավիզն հանապազօրեայ մտածութեան։ Եւ զի քաջայացտ եւ ակներեւ իսկ է այս որում եւ ումեք զգնամիտ առն, ապա չէ ի դէպ եթէ ընդերկար բանիւք աստէն ի քնին արկցուք։

թ.

Թի ՔԱՆԻ ԻՑԵՆ ԶԱՐԻՔ ՎՆԱՍՈՒՑ ՈՐՔ ՃՆԱՆԻՆ
ՅԱՆՓՈԽԹՈՒԹԵՆԾ ԷՆՏԻ ՄՏԱՅՆԻ ՄՏԱՅՆԻ

Զհաւանութիւն ասացելոցս գամք արդ կարգել ցաւօք ի կենցաղալարութենէ քահանայից ոմանց, որք ընդ հենքն ելեալ մտածութեան աստուածեղէն իրաց՝ չգրեն ինչ զնա կամ ի գլխովին արհամարհեն։ Ե՛կ ուրեմն տես զարս, յորոց հոգի Քրիս-

տոսի, պարգեւս այս չնաշխարհիկ, պակասեալ նուազեալ իցէ, թէ զեանդ քարշ ընդ երկիր հայեցեալ զունայնութեամնց զհետ գնան, ընդվայրասուն բանիւք զթեթեւականայն եւ զնոտեայն շաղփաղինեալ, ի նուիրականն՝ հոգւով թուրութեամբ եւ ցրտարան բանիւք եւ է իսկ զի անարժանաբար վարին։ Այն ինչ ի նորոգ շնորհս քահանայական օծութեամն զառաջինն զարդարեալ էր նոյա, քանի փոյթ անձանց ունէին պատրաստելոյ կազմելոյ զհոգիս ի սաղմոսերգութիւն զի մի՛ որոց փորձնն զԱստուած՝ նմանողք լնէին. զդէպ ժամանակին խնդրէին եւ ի տեղիս անամը բոլոս խոյս տային եւ իմաստուց աստուածեղին զրոց միա դնէին. օրհնէին, ի հոգւոց հանէին ուրախ լինէին եւ փոձէին ի յոյս զգացմանց ընդ Սաղմոսերգութիւն։ Իսկ այժմ քանի այլակերպեալք են... — Եւ հազիւ դարձեալ նշարես ի նոսա մասն ինչ յեռանդուն բարեպաշտութենէ անտի, զոր տածեալն ունէին երբեմն առ աստուածական խորհուրդս։ Քանի սիրելք էին երբեմն յարկըն այնոքիկ։ Խայտայր հոգի նոյա ի գան շուրջ զսեղանովն ծեառն եւ զբազումն ի բարեպաշտօն արանց հրաւիրեալ ձեւին անդր։ Նախ քան զպատարագն քանի մաքրութիւն սրախ փայլէր, եւ որպիսի իմն եռանդնալից աղօթք փափաքանաց սլանային ի հոգւոցն։ Եւ ի պաշտեն զսպաս սեղանոյն մեծ էր նոյա արդարեւ պատկառ յարգութեան եւ զվսեմութիւն ծիսից պահէին ամբողջ անաղարա. յորդէին ի սրտէ նոյա շնորհք առատութեան եւ հոտ անցը քրիստոսի ի նմանէ հոսեալ առ ժողովուրդն բուրէր խաղայր։ Յէլշէ՛+, աղաչեմք զձեղ, սիրեցեալ որդեակք, “Յէլշէ՛+ պա-ո-ըն զարտաջնու”¹, զի յայնժամ եռանդնատուըր խարուկէր հոգի մնեալ կրթութեամբ սուրբ մտածութեանց։ — Իսկ յայնոցիկ, որք տաղտկանն կամ անտեսեն “Դնէլ ի բարէ”², են են եւ ումանք որք զքքաւորութիւն հոգյն անտես առնեն եւ արդարացուցանեն բարուրս եղեալ՝ եթէ զանձինս տուեալ

իցեն ի գործ բազմազբալ պաշտաման ի պէտս պէտս բազմաց։ Այլ մոլին դառնապէս։ Զի յորոց չենն ընտելեալք խօսել ընդ Աստուծոյ, յորժամ գնմանէ ճառեն կամ մատուուակին մարդկան բանս խրատուց քրիստոնէական կենաց, նիազ գտանի ի նոցանէ շունչ աստուածաշունչ, այնպէս զի ի բերանս նոցա կարծիցէ ոք մեռեալ զբանն աւետարանական։ Հնչեցէ արդեօք ձայն նոցա ի հոչակ իմաստութեան եւ պերճախօսութեան, այլ ու երբէք ի ձայն բարի հովուին, որում ոչխարքն լուիցեն օգտիւ. զի աղմկէ նա եւ զգնաց լի սնոտեօք եւ երբէք ուրեք վնասակար օրինակօք մինչեւ անպատուել նմա զկրօնս եւ զբարիս գայթակղեցուցանել։ Զնոյն է տեսանել յայլ մասունս գործնականն կենաց. զի կամ չէ ինչ օգուտ ծշմարիտ կամ առ ժամայն ինչ է պակասելով ի նմանէ երկնահոսն անձրեւաց, զորս տարափնալիս հրաւիրեն ապշե՞տ որոյ պանցնն խոնացնեցուցանէ³։ Եւ յայսմ վայրի գառնապէս ողբամք զքահանայս, որք ի նորաձեւս հարեալք կարեթոյնս, չերկնչին ինչ զընդդէմն ասացելոց ունել ի մտի եւ զգործ եւ զաշխատ զսպառեալն ի մտածութեան եւ յաղօթս համարին վատնեալ։ Վահ ողբամք կուրութեանս։ Իցիւ թէ լաւ եւս անդրէն ի միտս զգոնութեան զարձեալ ճանաչէին թէ յու առեալ ածեն զնոսա անփութութիւն եւ արհամարհանք աղօթից։ Աստի ապաքէն բողըոջեցան հպարտութիւն եւ յամառութիւն. աստի ածեցան գառնածաշակ պտուղք, զորս հայրական սիրտ մեր չհանգուրծէ յիշել, այլ ցանկայ հատանել կտրել ամենեւին եւ ի բաց ընկենուլ։ Հաւան բազանացս լիցի Տէր, որ եւ ի մոլորեալն հայեցեալ զթութեամբն հեղցէ ի նոսա զառատութիւն շնորհաց հոգւոյ եւ աղօթից, որպէս զի աշխարելով զմոլորութիւնն զարձին անդրէն ի ճանապարհս զորս լքեալ թողեալ են եւ յուրախութիւն ամենեցուն առհասարակ զգուշագոյս ընթանայցեն։ Եւ որպէս երբեմն Առաքելոյն², նոյնապէս եւ

¹ ԵԲԲ. Ժ. 32:² ԵԲԲ. Ժ. 11:³ ԵԿԼ. ԼԵ. 21 ըստ ԼՏ.:² Փիլիպ. Ա. 8:

մեզ վկայ լիցի Աստուած եթէ զիարդ անձկացեալ եմք առ այսուհի ամենեսին գթովկըն Քրիստոսի Յիսուսի:

८

ԽՐԱԽՈՅԾ ՅՈՐԴՈՐԱՆԱՅԻ Ի ՄՏԱԿՈՐԱԿԵՆ ԱՂԹՄ

ի նոցա ուրեմն եւ ի ձեր միտս, Սիրեցեալ Որդեակը, խորագոյնս զլոշմեալ մնասցէ յորդոր մեր, որ եւ նորին իսկ ջեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի է. “Զ՞հայլ Եղբայր+ , ուկյուն+ է- էացնէ+ յաղըն+¹, իւրաքանչիւր ճգնութեամբ զանձինս թեքեալ եւ վառեալ հրահանգօք, ի գործ մտածութեան միսեսցին համարձակ վստահութեամբ սրտի, որք միանգամայն աղօթարարքն իցեն. “Տէր, ուսո՞ Ձու յաղըն+ կալ²:, Այլ առ ի Ճեպել եւ ստիպել զմեզ է եւ առանձին իմն պատճառ, որ չէ ինչ գուզ- նաքեայ եւ է այս զի ի վերայ հասցուք զօրութեան մտացն խորհրդոց եւ ազդեցութեանց, որ ի մտածութենէ անտի խա- զացեալ ի մեզ քաջ օգտամատցց է դժնդակ գործոյ հոգա- բարձութեան հոգեցց: Հմբոն եւ պատշաճ հանդիպի այսմ եւ այն արժանի յիշատակաց բան հովուական Սրբոյն Կարոլոսի, “Ամացարուն-+, Աղընարու+, զէ չէ ինչ առաւածել այլիտանացու ժամանակա- ժամանակաց առա զմուստարական աղըն+ , որ+ եւ կանինիւցն զէ որդու. Ձէր է- համընկեաց ընդ նուսս ժնայցյեն եւ հետընկեաց նոյս լնիկին- առաջնու առացցից, առևէ ճարդարացէն, եւ է միտ առեւց³: Առէ ճարդարիսընից պարագանէն պարհու-ըդ պարագանէն է, եղբայր, զէն է որդէնոր. Առէ ճարդարացնից պարագանէն պարագանէն է, ի միտ առ զէն լուսայցյուր. Առէ առաջնու, իւլամանու լըն ուկնա խօսիսդ. Առէ հովուկյեն պարհին, ի միտ առ, որով արթածէ իցեն լուսայցըն նոտու⁴: Վասն այսորիկ յի- րաւի եւ բարւոք պատուեր տայ մեզ Եկեղեցին յաճախ եր-

ԱՐԵՎԻ ԺՈՒՐՆԱԼ. 33:

2 Τακ. Φύ. 1:

3 U.S. 2:

4 Ի ճառս առ կղերն:

կրորդելոյ զայն բան Դաւթեան. “Եշտանեալ է այր... (որոյ) օքէնս Տէառոն էն կամք նորս ե- յօքէնս նորս խօսհեացի նա է պոո-է ե- է է էլլոյ է... ե- ըստեայն պոր ինչ արտայէ յաջորդուոյն նմա¹:,, — Առ այս մի եւեթ փոխան բազմացն լիցի թելավրութիւն ազնիւ. զի եթէ քահանայն այլ ոմն Քրիստոս կոչի եւ է բաժանորդ Նորին իշխանութեան, ապա չէ պարտ նմա կցորդ լինել միան- գամայն եւ գործոցն նմանութեան. “Ո-ոոքի իոյն մէժ լցի մ-ու խոհալ զվարս չէլլուուի Կայսերուուի²:,,

து -

ՇԱՅԻ ԵՒ ՕԳՈՒԽ ՀՈԳԵԿԻՈՐՆ ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ

1 UZL^F. U.

² Աման. Յիսուսի Գ. Ա. Գլ Ա:

3 U. S. I. F. T. 13:

դեակք, պատուէր Հերոնիմոսի ի մեծ օդուտ մանաւանդ պաշտաման ձերոյ. “Յարագեւ լցի ի յեւլին +ու+ Գիր ընթերցուածոց արքաց¹: Զի ո այն ոք իցէ, որ չփիտեցէ թէ որչափ զօրութիւն ազդեցութեան ունիցի բարեկամն ի հոգի անդր ընկերէն, յորժամ անկեղծաւոր մտօք մատուցեալ կարկառացու զձեռն խրատու եւ յանդիմանութեան, եւ կալեալ զձեռանէ կանգնեցէ անդրէն ի սխալանացն: Խրանեալ է՝ որ եդիր զնշանցիր բարեկամ² եւ որ եդիր զնա՝ եգիտ զնանց³ Եւ արդ զբարեպաշտ դրեանս պարտիմք ունել մեզ առ հաւատարիմ բարեկամ: Զի սոքա յուշ առնեն մեզ զպարտս մեր եւ զհրահանգս օրինական կարգաց, եւ զնայնն երկնից զանթեղեալն ի հոգիս մեր արծարծեն եւ լսելի առնեն, եւ զչեղգանս դիտաւորութեանց մերոց զգաստացուցանեն. խռովեն զնենգաւորն միամտութիւն անդորրութեան. կշտամբեն զերկդիմի եւ զկեղծեալ կարիս յօժարութեան, յայտնեն զվտանգս, որք յաճախս առ ոսս անզգուշեցն եղեալ կան: Եւ զայս ամենայն առնեն նոքա այնպիսի իմն անդորրդ բարեսիրութեամբ, զի ոչ բարեկամք եւեթ, այլ լաւագոյնք ի բարեկամացն երեւին եւ են: Եւ արդարեւ ընթերակայք են նոքա մեզ եւ մման յորժամ եւ ցորչափ կամիմք, կազմք եւ պատրաստք առ ամենայն թաքուն պիտոյս մեր. բանք նոցա չն երբեք զիծեցուցիչք, չէ խորհուրդն շահագէտ, եւ ոչ ողոքական կամ սուտ խօսքն: — Են են եւ բազում օրինակք, որք զիրկաւէտ աղջեցութիւն գրոց սրբոց ցուցանեն յայտնապէս, այլ գերագոյն քան զամենեսին է հանդէս օրինակի Սրբոյն Օգոստինոսի, որց բազմարդիւն երախտիք առ եկեղեցին յայդմանէ յառաջ եկին. ա՛ռ եւ ընթերցէ՛ր, ա՛ռ եւ ընթերցէ՛ր... կալայ (զթուղթս Պաւղոսի Առաքելոյն) Բայց եւ ընթերցայ ըսելայս... լոյս ի՞ն անդորրութեան սիւեցաւ ընդ այս իմ, աղջամուղջ երէմբանացս փարագեցաւ⁴: Այլ աւաղ, զի այժմ զընդդէմն այսր գործեն ստէպ պաք կղե-

¹ Թղթ. առ Պաւղինոս Թ. 6:

² Սիրաք. Իւ. 12 ըստ լու.:

³ Անդ. 14 ըստ լու.:

⁴ Խոստ. Գ. բ. Գ. լ. 12:

րականք, որք զխաւարչտին տարակուսանօք պատատին եւ զշետ մոլորութեանց աշխարհիս գնան այնու մանաւանդ զի զօտարութիսն ամենեւին ի բարեպաշտն եւ յաստուածեղէն գրոց ընթեռնուն, զամբոկ անխտիր օրագրոցն նախաղաս համարեալ, յորոց յորդեն խաղան քաղցրակեզու բանք մոլորութեանց եւ ախտք ժանդամբետք: Զգոյշ լերուք, սիրեցեալ Որդեակք, անձանց ձերոց. մի՛ պապատան լինիք լըման զարգացելոյ հասակին, եւ մի՛ խարեք զանձինս ի յոյս մնոտի եւ ի կարծ եթէ այսպէս լսու եւս հոգայցէք զբարիս հասարակաց: Յարգեցէք զորոշակի սահմանս եթէ զհաստատեալսն յեկեղեցւոյ եւ եթէ զորս միտք խոհեմազարդք տան նշմարել եւ սէր անձին. Քանզի թէ մի անգամ ծորեալ հեղան դեղքս այսոքիկ թունալցք ի հոգի ուրուք, հազուագէպ իմն է զերծանել փրծանել նմա ի վնասուց ակզբնաւորեալն կործանման:

ԺԲ.

ԶԵ ՊԱՐՏ ԶՔՆՆՈՒԹԵԱՄԲ ԽՊՃԻ ՄՏՏԱՑՆ ԱՆՑԱՆԵԼ

Եւ արդ օգտակարութիւնքն, զորս ստացաք եթէ ընթերցմամբ սուրբ Գրոց եւ եթէ մտածութեամբ երկնաւոր ձշմարտութեանց, անշուշտ առաւել եւս առատանանի քահանայն, եթէ յաւելցէ սա զյանդիմանութիւն ինչ, որով յորդորեալ քննեսցէ զանձն եթէ զոր ընթերցաւն եւ խորհեցաւ ցուցցէ արդեօք անժերի յընթացս վարուցն: Կայ առ այս պատշաճաւոր խրատ Ոսկերերանի, զոր մանաւանդ առ քահանայն ընծայէ: Զօրհանտաղաղ ընդ գելւն, յաւաղ շաղ ունիւն +ու ի նման լիւնէ +նոյն պարեն՝ զշտագագուան խոնի մարտոց, խոնդրեան՝ ի նմանէ պհածար, եւ պար խորհուրդան, յորս խորհեցարն ի առանձնան... հա՛ռ ընկեա՛ ի բայց եւ ա՛ռ յանձն փոխանակ նոցա զուղը եւ զաղաղալու: Արդ զգօնագոյնք ի վարդապետաց բարեպաշտութեան յայտ յանդիման կա-

¹ Մեկն. Սղմ. Գ. բ. Թիւ. 8:

ցուցանեն մեղ ընտիր ընտիր իրատուք եւ յորդորանօք, թէ զիարդ բարի եւ պտղաբեր այն իցէ ի գործ լաւութեանց։ Հաճոյ է մեղ աստէն ի մէջ ածել ի հրահանգաց Ս. Բեռնարտոսի զականաւորն այս մի բան։ “Նետուածնին լվալ +ոյս սրբութեան, ել է զնին եւ է իրական լվար ու է հանապաղըշեայ ունութեան լողին հարաց։ Տէ՛ ժութուն նախանչուն նէ որշափ էն նէրտեալ լոցւ յառաջնորդէմ եւ որշափ յետիոյ առլացեալ արակաւտալ... ու-ուկ' հանագլւ զնանին... ուկ' առաջն առացն զնինայն զնինապաղնութեան։ Ասենքնեւ առաջն առաջն ու էնշեւ առաջն օդարէ ուրուհն, եւ այսպէս ողբեական նմա։”

ԺԳ.

ԵՆ ԻՆՉ ԻՐՔ ԱՐԺԱՆԻՔ ԱՌ Ի ԴԻՑԵԼ, ԵԽ ԵՆ ԶՈՐՄ ՊԱՐՏԻՄՔ ՈՂԲԱԼ.

Արդ կարի թշնամնադիր ինչ լիցի մեղ եթէ եւ յայսմ ի դէպ բանն Քրիստոսի ելանիցէ, զի Ուրիշ աշխարհին այսունին ինսուադնություն+ էն +ան զարդին լուսոյ։² Է մեղ ապաքէն տեսանել եթէ որպիսի ջանիւք փոյթ զերացն ունին եւ զիարդ զտուրեւառիկն ինդրեն հաւաստեաւ, որպիսի Ճշգրիտն մտաղրութեամբ եւ խստիւ ի համարս արկանեն զամենայն, եւ քանի թախծալից լեալ առ մնասուցն, խստագոյնս դրգեն գանձինս զշետ լինել զի զփոխարէնն տուժից շահեսցին։ Այլ մեք տաղտկամք ինդրել զվերին եւ զբարձրագոյն գործն։ զսրբական վարս ասեմ, եւ սորին ընդդէմ կաթողին լեալ պատոյ, գուն գործեմք յաւելու զհայրենի ստացուածս, եւ ի գէն գիտութեան վառեալ զքարողութեան եւեթ զշետ կրթիմք եւ փառաց, այնպէս զի հազիւ երբեք մտախոչ ընդ անձինս եղեալ ի խոյդ արկանեմք

¹ Բարեգ. մտած. գլ. Ե. յղկ. հանգ. անձին քնն.։

² Ղուկ. ԺԶ. 8:

զանձինս, յայն սակս եւ նա ամայանայ, ոչինչ ընդհատ գտեալ յայգւոյ ծուլին զորմէ զրեալ կայ. “Էնցեւ անդ մի այլ անզետամ, եւ էնշեւ այդէ այլ պահաստանու, եւ ենէ նորուն զնա իսողանանայ, եւ ծոլախորէ ամենեւն ին եւ լաւնի. եւ +առին +որմոց նորու յատապալին”¹։ Այլ չար եւս իրքն լինին յառաւելու շուրջ զմեօք յոռի օրինաշացն, որք եւ քահանայական վարուց ոչ սակաւ վսասակարք են. ապա պէտք հարկի են մեղ բազում արթնութեամբ զնալ եւ ժիրաժիրն փութով զօրհանապաղ զշետ պնդել զանձինս։ Արդէն իսկ բազմաց զփորձ առեալ է զի որ ընդ յաճախ եւ խիստ քննութեամբ արկանիցէ վնորհուրդս, զբանս, եւ զգործս, այնպիսին լու եւս հոգուվ զօրացեալ ատեայ զչարն եւ խյս տայ անտի եւ նախամեծար զբարին համարեալ՝ այնր զշետ լինի։ Ոչինչ նուազ փորձիւ եւ մեր խելամուտ լեալ է, եթէ քանի վսասք եւ անպատեհ իրք հասանեն այնոցիկ, որք ի բաց զանձինս մեկնեն յատենէ յայնմանէ, ուր արդարութեանն բազմեալ կայ գատաւոր, եւ կանգնի ամբաստանեալ՝ որ եւ մեղադիրն է միանգամայն մտացն խիզճ։ Աւելորդ իմն է խնդրել յայսպիսիս զաշալուրջն զգուշութիւն հեռացուցանելոյ զանձինս եւ ի թեթեւափյն մեղաց, որ ի քրիստոնեայ ոք սոսկական է զրուատելի ինչ, եւ ոչ գտցես ի նմա զերկիւղածութիւնն սեպհական մանաւանդ քահանայական հոգւոյ, որ ի փոքրու իսկ վսասու նաւիստանացն յԱստուած՝ սրտաբախ լինի։ Նա աւանիկ եւ այնպէս յանփշյթս անտեսեն երբեմն զշոդ անձանց, զի եւ զանց առնեն զարպաշխարութեան խորհրդովն, քան զոր չէ ինչ Քրիստոսի պատշաճագոյն մատակարարեալ ի բազմագութ ողորմութեան իւրում մատակարարէն մարդկան։ — Զէ ապաքէն մեղ յերկայս արկանել, այլ կայ մեղ եւ մնայ մանաւանդ ողբս զառնութեան ողբալ, զի ոչ գուն ուրեք՝ այլ յաճախսակի է տեսանել զի որ կայծակնացայտն բռնութեամբ սրբազն բեմասացութեանց ահաբեկ առնէ զայլս ի մեղաց, ոչինչ յայնոցիկ

¹ Առակ. ԴԳ. 30—31:

զանգիտէ ինքն եւ խորանայ անդէն։ Որ յորդորն կարդայ այլըց
եւ խլախոյս զի մի դանդաղեսցին ի սրբելոյ յանձանց զբիժն եւ
զբիժ պատշաճ հաւատով, ինքն հեղգայ յայդմ ուծացեալ եւ
զամիս երկայնաձիգս յամէ ի նոյն։ Որ ի վէրս այլոց գիտէ ար-
կանեւ զիւղն փրկարար եւ զգինի, ինքն սորին հակառակ կարե-
վէր անկեալ դնի ի ձանապարհի, եւ ոչ խնդրէ յառաջատես
խմսստութեամբ վասն անձին զբժշկական ձեռն եղօրն որ մերձն
է։ Բարէ, որպիսի յաճախադէպ անցք անցին ի տեղիս տեղիս եւ
ցայսօր ժամանակի տեւեն բաւեն, դժոհիք յաշ Աստուծոյ եւ
Եկեղեցւոյ, վեասակալք քրիստոնէիցն բազմութեան եւ նախա-
տականք կարդի քահանայութեան։

ԺԴ.

ՏՐՏՈՒՆՁ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՀՈԳԻՈՅՆ

Որդեակը սիրեցեալք, զայսոսիկ մեք առ Խղճի պարտուց
յեղեղեալ թախծալից լինիմք ի սիրտ եւ ի հոգւոց հաներով
զառաշանս հառաչեմք։ Վայ քահանային, որոյ ոչ գիտացեալ
զտեղի պատոյն ունեւ անհաւատարիմ գնացիւքն անարդէ զա-
նուն ծեառն, որոյ յանդիման պարտէր կացուցանեւ զանձն սուրբ
եւ անարատ։ Վահ, զի լաւագունիցն ապականութիւն չար եւս
է։ Մեծ է արժանապատուութիւն քահանայից, այլ որոց ան-
ցանենն մեծ է եւ աւեր նոցա։ Խնդացուք ի բարձրանալն անդ
նորա եւ երկիցուք զի մի անկեալ կործանեսցի։ Ճէ այնչափ բեր-
կրական ի բարձունա ձգել բերել զանձն որչափ թախծալից է
ոտն առեալ գայթել հոսել ի վայր ի բարձանց անտի։ Վայ
ուրեմն քահանային որ անտես զանձն արարեալ՝ յաղօթից կարծէ
զոտս եւ զարօտ հոգեկան ընթերցուածոյն անարդէ, որ ոչ եր-
բեք զանձամբ լինի զի ձայնի խղճի մատայն որ մեղադիրն լինի,
անսայցէ։ Եւ ոչ տեւական վերացն իւթ, որ զշոգւտվն կայ,
ոչ արտասուք մօրն խւրոյ Եկեղեցւոյ դրդուեն զեղկելին, մինչեւ
աշեղ սպառնալիքն ի նա կատարեսցին թէ “Թառնչրացաւ ուրա-

ժողովրդեանդ այդորին եւ ականջն իշեանց ժանունու ըստան, է-
ւուլ է-րեանց հադու-ցին զի մի երբեւ ու առանիցեն ազւ+ եւ ը-իցեն ա-
կանջւ+ եւ իմանայցեն ուրուի+ եւ դաստանայցեն եւ բժշկեցից ընուսուն¹։
Այլ որ առատն է ողորմութեամբ՝ Աստուած, զդառնութիւն
մարգարէական բանիցս հեռի ի բաց արասցէ ի ձէնջ, սիրեցեալ
որդեակը եւ նա որ սրտագէտն է տեսանէ ապաքէն զի եւ սիրտ
մեր ընդ ոչ ոք գառնացեալ խիթայ, այլ նա՛ ի սէր հովուա-
կան եւ հայրենի գորովեալ ձգի առ ամենեսին ձեզ առհասարակ,
“Քառնուն է Եր յոյ իսմ խնդունիւն իսմ պատի ուսուածուաց Ե-
րոյ, ենէ ու դու+ է Տէր, առաջ Տէրուն Երոյ Յիւնուն Կրիո-
ռուուն²։

ԺԵ.

Ի ԴԱՄԻՆԵՊԻՑ ԺԱՄՄԱՆԱԿՍ ԱՅՍՈՍԻԿ ԱԹԱԽԵԼ ԵԽՍ ՊԱՐԾ
Է ՔԱՀԱՆԱՅԻՆ ԱՃԵԼ ԶԱՋՈՒՄՆ ԼԱԽՈՒԹԵԱՆ

Այլ գուք ինքնին իսկ, ուր եւ իցէք, քաջ տեսանէք,
թէ գաղտնի խորհրդովն Աստուծոյ, յորպիսի վտանգս ժամանա-
կաց հասեալ եւ կայ եկեղեցի։ Տեսէք դարձեալ եւ զմտաւածէք
զի պաշտօն սուրբ ստանձնեալ է ձեր առ ի գուն գործել հոգալ
եւ ձեռնտու լինել ի տառապանս իւր այնմ, յորմէ մեծապատիւ
պատուով մեծարեալ էք։ Ապա ուրեմն եթէ յայլ նուազս ժա-
մանակի, նա աւանիկ եւս առաւել այժմ կարի իմն մեծարդի
լաւութիւն պահանջի յուխտէ մանկանց բեր ասացից, անարատս,
առուգահնարս, արդիւնականս եւ հուսկ ուրեմն յօժարագոյնս
առնել զանձինս եւ ծանունս կրել վասն Քրիստոսի։ Եւ զայս ինչ
ի վեր քան զամենայն գութս արկեալ յանձկայրեաց սրտէ հայ-
ցեմք եւ մաղթեմք ուրոյն ուրոյն ի ձէնջ եւ ամենեցունց առ
հասարակ։ Յայն սակս յանտիսեղծ պայծառութեան ծաղկեսցի
ի ձեզ մերոյ ուխտիս զարդն պարծանաց՝ ողջախոհութիւնն, որոյ

¹ Ես. Բ. 10:

² Ա. Թես. Բ. 10:

ֆայլմամբն քահանայն դոր օրինակ՝ հրեշտակաց լինի նմանագոյն, նոյնպէս մեծարդոյ ի քրիստոսադաւանան եղեալ՝ անապական պտղովք առ ատանայ: Յանկ յաւելին ի ձեզ ածեցմունք պատկառանաց եւ հնազանդութեան, զոր խոստացեալն է ձեր հանդիսաւոր երդմամբ առ այնոսիկ, զորս Հոգին սուրբ կացոյց պետս Եկեղեցւոյ: Այլ մանաւանդ միաք ձեր եւ խորհուրդք զօդովք հաւատարմութեան պնդեսցին եւ հաստատեացին ի յարգանս, զորս արդեամբք եւ իրաւամբ պարտիք առ Գահն Առաքելական: — Եւ ի վեր քան զամենայն կալջիք զսէրն, որ ոչ խնդրէ զիւրն, որպէս զի սանձեալ զիսրտունս նախանձայոյզն մաքառմանց եւ ցանկարիիկն փառասիրութեան, որք ի մարդկեղէն բնութենէս ունին գրգռել, փոյժ ձեր բոլորեցունց եւ ջան՝ եղբայրասէրն նախանձաւորութեամբ համընթացի յածումն աստուածական փառաց: Երախտեաց ձերոյ յօժարութեան դէտ ալին ունին կարի թշուառ բազումիւն յոյժ հիւանդաց, իւրաց, կաղաց, գուացելոց եւ մանաւանդ սպասեն յոյս մեծագին՝ հայրենեաց եւ կրօնից, զհօծն ասեմ բազմութիւն պատանեաց, որք յամենայն ուստոեք պատեալ պաշարեալ կան ի պատրանաց եւ յապականութենէ: Յօժարակամն փոյժ յանձնն կալջիք ոչ միայն զքրիստոսական հաւատոց զվարդապետութիւնն ուսուցանել, զոր վերստին եւ եւս թախանձանօք յանձն առնեմք, այլ եւ բազում գործ երախտեաց առնել առ ամենեսին պէսպէս իրաւուք եւ զանազան ջանիւք հնարազիտութեամբ: Ի սփոփեն զայս, ի պաշտպանել նոցա, ի դարմանել եւ յածելն ի հաշտութիւն, զայս եւեթինդինդեցէք եւ կամիմք զի ծարաւեսջիք՝ ոգիս շահել եւ գերել զնոսա ի Քրիստոս: Բարե՛, քանի՛ փութով, որպիսի՛ վաստակաբեկն ջանիւք եւ քանիօն աներկիւղ անդադաղ սրտիւ յուղին, ձեպին ոսովիք մեր գործել զանհնարին զսատակումն հոգւոց: — Վասն այսր սիրոյ պարծանաց խնդայ յոյժ եւ պանծայ կաթողիկէ եկեղեցին ժառանգաւորօք իւրովք, որք մինչեւ ի բարբարիկ ազինս զքրիստոսական խաղաղաթիւնն աւետարանեալ, զփրկութիւն

Հասուցանեն անդր եւ զբարեբարութիւն։ Անդ ձգնեալ նոքա ի
ծանրատար վաստակս, զորս պրեն երբեմն յորդառաւան հեղմամբ
արեան, ի սփիւռս տարածի թագաւորաւթիւնն Քրիստոսի օր ըստ
օրէ եւ սուրբ հաւատքն նորանշան յաղթանակօք փայլեալ պայ-
ծառանան։ — Իսկ եթէ ընդ գործոց բարութեան սրտազեղն
սիրոյ ձերոյ, ոխակալութեամբ, նախատանօք եւ նենդութեամբ
դարձ փոխարինի հատու սցեն մարդիկ, որպէս յաճախադէպն է,
մի՛ վասն այդր ի թախիծ արտանութեան հարջիք, սիրեցեալ
որդեակք, մէ՛ Յանչըանայ+ պէտչէ գործէլ¹։ Դէտ ակն կալեալ
հայեսչեք ի քաջանուն եւ բաղմախուռոն խումբս այնոցիկ, որք
ըստ առաքելոցն օրինակի ի միջոց դժնդակ թշնամնացն վասն
անուռան Քրիստոսի Եղիսային խնդալուլ, անիծեալ+ օրհնէլն։ Ար-
դարեւ որդիք եմք եւ եղբարք սրբոց, որոց անուանք փայլին ի
դպրութեան կենաց եւ զբանս գովասանաց նոցին հոչակէ Եկե-
ղեցին. «ու խառնէցուցու+ զանուն վարութեան, ընդ արունէնո-
+ազունէնան²։»

12.

ԶՈՐԱՎԻԳՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՔԱՅԱՆԱՑԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀԱՅ

Եթէ միանգամ եղեւ մեզ չնար նորոգելոյ եւ արծարծելց
ի համօրէն դասս կղերական արանց զշնորհս քահանայական վա-
րուց, բաւ եւ ազդոյ լիցին արդարեւ, Տեառն շնորհիւ, միտք մեր
առ նոյն գործ նորոգութեան յամենայնի, որ շուրջ սփուեալ կան
զմեօք լայնատարած։ Վասն որոյ ի ճահ թուի մեզ յաւելուլ
յասացեալմն այլ ինչ սակաւ, որ պատշաճն զայ եւ է զօրավիզն։
պահպանութեան եւ աձման նոյցուն շնորհաց։ Եւ զառաջինն
ասասացուք զբարեպաշտն միայնութենէ ի գործ կրթութեան, զոր
հոգեւորն յորջորջեն, որ ոչն է անծանօթ առհասարակ եւ յամե-
նեցուն զրուատի, այլ ոչ նոյնպէս յամենեցունց ի կիր արկեալ

1 F. Feb. 9. 13:

U. S. MINT. NO. 10.

անձանց փորձիւ : Եւ եթէ մարթ ինչ իցէ, պարտ է առնել զայդ ամի ամի ու ըսն կամ լաւ եւս ընդ այլս ունանս եւ այդու պառուղ առատաղոյն է գտանել, որպէս կանուխ սովորութիւնն ցուցանէ, անվթար պահեալ զիարգս եփեալս առ այս՝ յեպիսկոպոսաց եւ եւ զիսնոնս : Ապաքէն Մեք զսորին հաստատութեան զշահն եւ զօգուտ գովեալ՝ շատ իսկ դրուտեցաք ի տան մեր եւ ի սահմանեն հրամանս առ այս՝ վասն քահանայից հռովմէական վիճակիս¹ : Ոչինչ նուազ ապա յօդուտ հոգւոցն լինիցի եթէ զայս օրինակ միայնութիւն ամսոյ ամսոյ առ սակաւ ժամս առանձինն կամ միահամուռ գումարեալ եւ այլ քահանայից՝ պաշտիցի . զայս սովորութիւն՝ է զի տեսանեմք մեծաւ հաճութեամբ ի բազում տեղս եւ ի բազմաց . նոցին իսկ եպիսկոպոսացն հաստատեալ եւ է ուրեք զի եւ ընդ սոցին դահերեցութեամբ ի կիր արկեալ է : Է եւ երկրորդ ինչ, զոր կարի յօժարափյթս հոգամք ընծայեցուցանել ձեզ եւ է այս՝ զի քահանայիցդ հաւանընկեր լեալ, որպէս վայելն է եղարց՝ ընդ իրեարս պնդեսջիք ի զօդ միաբանական գործոյ, զոր եպիսկոպոսն ճոխութեամբ իւրոյ իշխանութեան հաստատեսցէ եւ յօրինեալ կարգեսցէ : Է արդարեւ կարի յոյժ յանձնանձելի զի միաբանեսյին քահանայիքն ի մի միաբանութիւն առ ի սատար օգնականութեան ընծայելոյ միմեանց ի հակընդդէմ պատահարս եւ առ ի ջատագով մտանելոյ սրբութեան անուան եւ պաշտաման ընդդէմ հակառակամարտիցն հնարից : Առ այս եւ այն յոյժ օգտակար է, զի քահանայիք ի միաբանութիւն իմն ժողովեսցին առ ի մշակելոյ զվարդապետութիւն սուրբ հաւատոց յինքեանս եւ միահաւան միաբան խորհրդով զիւրաբանչիւր կարողութիւնն յայն ձգեսցին զի հնարս հայթայթանաց գտցեն առ ի պահելոյ մեծաւ խնամօք նախ զառաջազրութիւն սրբոյ կոչմանն յանձինս եւ առ ի հնարելոյ ապա զնորանոր միջոցս հոգալոյ զհոգ հոգւոց : Ապաքէն վկայեն մեզ եկեղեցական ժամանակադրութիւնք եթէ յորժամ քահանայիք ստեալ ի մի ժողով

¹ Թուղթ առ կարդ. փոխ. Հռովմայ 27 գեկտ. 1904 «Փորձ առեալ»:

գումարեալ զհասարակաց կեանս վարէին, բազում բարիք անսակ յաճախսէին : Եւ արդ զի է զի չեցէ նորոգել անդրէն զայս ձեւ կենաց քահանայից ըստ տեղեացն եւ պաշտամանցն պատշաճութեան : Եւ զիա՞րդ զկանուխ պտուզ բարեացն, որք ի խնդութիւն եկեղեցւոյ առատացան երբեմն, չեցէ մեզ անշրէն յուսալ : Են են եւ այժմ հաստատութիւնք սոյն օրինակ միաբանութեանց, ձոխացեալք հաւանութեամբ Սրբազան Առաջնորդաց եւ սոքալսաւ եւս շահեկանք հանդիսանան այնոցիկ, որք անդսախն ի սկզբանէ այն ինչ զքահանայութիւնն ընկալեալ՝ ընդդրվեն զնոսաւ : Զմիջն ի սոցանէ անձամբ զփորձ պատշաճութեանն առեալ պաշտպանեցաք նմա, յորժամ վարէաք զեպիսկոպոսականն պաշտօն . եւ ընդ այն եւ ընդ այլս սմին նմանս՝ հաճեմք առանձինն կաթողին սիրով : — Եւ արդ, Սիրեցեալ որդեակք, յարդեցէք զպահիսի սատարս օգնութեան, որ ի թիկունս գան հասանեն քահանայական շնորհացդ եւ ի կիր արկէք զայնոսիկ եւ զորս զգօնութիւն արթնութեան նպիսկոպոսաց ըստ պատշաճի զիսպացն կարգեսցէ, որպէս զի օր ըստ օրէ եւս արժանէ զնայցէք իւզանն յոր հալցարուց¹, մեծացուցանելով զպատիւ պաշտաման ձերոյ եւ առնելով զկամն Աստուծոյ յանձինս, որ են՝ «Ե՞ս-Ե՞ն Յեր» :

ԺԷ.

ՄԱՂԹԱՆՍ ԲԱՐԵԱՑ ՄԱՂԹԻ ԱՌ ԿՈԵՐԸ

Յայս ինչ խորհին մանաւանդ միտք մեր եւ հոգք, որոյ վասն համբարձեալ զայս մեր յերկինս զպաղատական բանս Քրիստոսի փրկչին մերոյ ստեալ կարդամք վասն համօրէն կղերական դասուգ . « ձայր սուրբ ... սուրբ արք զնոսա² : » Եւ խնդամք ընդ այն՝ զի գիտեմք եթէ աղօթակիցք են մեզ ի նոյն պաղտատանս աղերսանաց բազումք յամենայն դասուց հաւատացեալք, որք բազմակոծ հոգս հոգան զձեր եւ զեկեղեցւոյ բարւոյն առ հասարակ, նաև աւանիկ

¹ Եփես. Գ. 1:

² Յովհ. Ժէ. 11-17:

միկթարական է մեզ տեսանել ոչ սակաւ անձինս առաւելեալս
վեհանձն բարութեամք, որք ոչ ի մենաստանս եւեթ, այլ եւ
յաշխարհի կենցաղավարեալք՝ նուիրեալ են զանձինս ուխախին
Աստուծոյ ի պատարագ մշտնջենաւոր ի նոյն դէտ մոտաց: Ընկալցի
ամենամեծն Աստուած զմնաքուր եւ զարժանաւոր աղօթս այսոցիկ
ի հոտ անուշեց եւ մի' մերժեսցէ եւ զմեր խոնարհական պաղա-
տանս: Հայեսցի նա բազմագութ եւ բարերար յաղօթս մեր եւ
յամենասուրբ Սրտէ Որդւոյն սիրեցելց հեղսէ առատապէս ի
կղերն համօրէն զպարգեւ շնորհաց սիրոյ եւ ամենայն լաւու-
թեանց: — Եւ արդ ի վերջ կոյս բանիցս հաճոյ է մեզ, Սիրե-
ցեալ որդեակք, զփոխարէնն մատուցանել ձեզ շնորհակալու-
թիւն յերախտապարտ սրտէ ընդ մաղթանացն բարութեան, զորս
ի բազմադիմի ցոյցս միրոյ ընծայեցէք մեզ ի յիսնամեայ տարե-
դարձի քահանայական ձեռնազրութեանս. եւ զի մաղթանք մեր
եւս առատագնաց հոսիցեն ի ձեզ, դնեմք զնոսին ի խնամն թա-
գուհովն Առաքելց՝ Մեծի Մօրն եւ կուսի: Զի Սա ինքն ուսոյց
գործովն զերանելի երախայրիս սրբազնն պաշտօնէից մնալ բաւել
միաբան ի միասին յաղօթս մինչեւ զգենուին զօրութիւն ի բար-
ձանց, եւ զառաւելութիւն նորին զօրութեան ստացաւ նա ինքն
աղօթիքն, աճեցցց խորհրդովն բանիւ, եւ հաստատեաց զսոսա
առ ի պաղարերութիւն առատայցս վաստակոցն: — Ապա մաղ-
թեմք, Սիրեցեալ որդեակք, զի իւաղաղութիւն Քրիստոսի բնա-
կեսցէ ի սիրտս ձեր հանդերձ միկթարութեամք հոգւոյն Սրբոյ
գրաւական նորին լեալ Առաքելական Օրհնութեանս, զոր ի
սիրայեղց սրտէ շնորհեմք ձեզ ամենեցուն:

Տուեալ ի Հոռվմ ի Դ. աւուր ամսեանն Օդոստոսի յամի
ջերմեռանդն Ռաֆը եւ ի մուտս վեցերորդ տարւոյ քահանայա-
պետութեանս մերոյ:

Պ Ի Ո Ս Ժ. Ք Ա Հ Ա Ն Ա Ց Ա Պ Ե Տ

96834